AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

28 Aralık 1963 Fiyatı : 1 Lira

KIBRIS'da HARP

AKİS

Sayı: 496 Cilt: XXVIII Yıl:. 10 HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi

Mübin Toker

Yazı İşleri Müdürü

Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı : Metin Toker, Atillâ Bartınlıoğlu, Güneri Civaoğlu, Egemen Bostancı ve Erdoğan Kıral (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) - Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Binin Anter. Hüseyin Korkmazgil — Yayınlar: İlhamı Soysal — Tiyatro : Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — Sinema : T. Kakınç — İş Âlemi : Fasih

Resim

Ali Parmakeril

Fotoğraf

Sungar Taylaner

Klişe

Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı İşleri

Rüzgârlı Sokak No. 15/2
Tel: *11* 89 33

İdare

Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Tasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgarlı Matbaa
Basıldığı yer

Devintes Ticaret ve Sanayi Koll. Şti. Matbaası

Basıldığı tarih
27.12.1963

Fiatı 1 Lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta çok kimse, Kıbrısta rumlar azıttıklarında ve iş dönüp dolaşıp gene İsmet İnönünün omuzlarına yıkıldığında 80 yaşındaki Başbakana acımaktan kendisini alamadı. Başkentte en fazla ilgi çeken söz şu oldu: "Adam bir içerde Makariosla uğraşıyordu, şimdi bir de dışardaki çıktı!" Bu. "İçerdeki Makarios"un kim olduğu hususunda tabii herkes, kendi görüşüne göre bir tahmin ileri sürdü. Aslında, İnönünün eteği o kadar adam tarafından çekilmektedir ki bunların hepsiyle en sonda ihtiyar devlet adamının nasıl olup da başa çıkabildiği 1963 Türkiyesinin meraldi sualini teşkil etmektedir.

AKİS'in bu yeni sayısının Kapak Resmi, üç haftaya yakın zamandır Hükümetini kuramamış bulunan İsmet İnönünün halini göstermektedir. İç sayfalarda bu hadisenin hikâyesi, tabii gene "Koalisyon" başlığını taşımaktadır. "Koalisyon" yazısında bütün gelişmeler, içyüzleriyle anlatılmaktadır. Perdenin arkasında dönenleri perdenin önüne çıkarmamızın bazı çevreleri ziyadesiyle tedirgin ettiği görülmektedir. Ama, yapacaksın ve yazılmayacak! Yahut yapacaksın, hiç kimse bir şeyin farkına varmayacak! Buna imkânın bulunmadığını herkesin anlaması lâzımdır. Tedirgin olmamanın yolu marifet yapmamaktan başka şey değildir.

Kıbrıs konusu bu hafta AKİS'te, ayrı bir KIBRIS OLAYLARI kısmında ele alınmaktadır. Bu yazının malzemesi hem Başkentte faaliyet gösteren AKİS ekipleri, hem de Dış Haberler Servisimiz tarafından derlenmiştir. Hükümetin niyetleri hakkında bir ışık da bu yazımızda mevcuttur.

Metin Toker Dış Gezi Notlarının sonuncusunda, esrarlı Taylandı anlatıyor. Başbakanının ölümüyle buhranlı bir devreye giren bu memleketin adı yakında gazetelerde sık sık görülmeye başlanırsa şaşmamak lazımdır. 1932'den beri tam 26 hükümet darbesine sahne olan bu diyarda Kral ve Kraliçe tarafından kabul edilen Başyazarımız durumu her açıdan incelemek imkanını bulmuştur.

Saygılarımızla

AKİS

içindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Ellia Kazan
Ne türk dostuymuş

Filmler — Türkiyede turizm hareketlerinin gelişmeğe başladığı veya hiç değilse bu yolda iyi kötü bir takım çabaların gösterilmekte olduğu şu son aylarda ortaya yeni bir moda çıktı. Adı ister Kazan, ister Lorentis veya ister Jules olsun, bir yabancı rejisör yakalamak ve onu yaka paça zorlıyarak Türkiyeyle ilgili bir film çevirtmek...

Gerçi iyi niyetle ele alınan bir film kadar güçlü bir propaganda yolu yoktur ama, şimdiye kadar çevrilenler arasında böyle bir kurdelaya rastlanmadığına göre, ehveni şer olarak hiç değilse anti propaganda yapacak filmlere müsaade etmemek, tek çıkar yoldur. Zira Türkiyeye alt hiç bir şey bilmemekle beraber, şöyle bir adını işitip de Marmara, Ege veya Akdeniz kıyılarını görmek isteyen turist de bu gidişle gezi programından Türkiyeyi silecektir.

Bu tip kurdelâların son örneğini "America, America" filmi teşkil etmektedir. Filmin rejisörü, ailesi Kayseriden kalkıp Amerikaya göçen ve orada yerleşen rum asıllı bir türk, Türkiyede fazlasıyla popüler Elia Kazan'dır. Ancak Kazan'ın kendi açısından Türkiyeyi beyaz perdeye aksettirişi bir yana. bu filmle ilgili olarak Amerikan basınına verdiği demeçler bile başlı başına birer felakettir.

Kimdir bu Kazan? Amcası Kurtuluş Savaşından sonra Amerikaya kaçan yeni dünyanın ünlü rejisörlerinden biri..

Peki ne yapmıştır? Maceracı, hırsız, kumarbaz, jigolo amcasının hayat hikayesini beyaz perdeye aksattirmiştir. Hem de bütün bu kötü huyların amcasına türkler yüzünden musallat olduğunu anlatmakta özel bir titizlik gösterrerek..

Bu Kazan Amerikaya döndüğünde ne demiştir?

"— Annem Türkiyeye gitmemi ve orada film yapmamı istemiyordu. Çünkü türklerin bana hâlâ bir şeyler yapacağından korkmaktaydı. Türkiyede korkunç bir baskı, vardı. Ne zaman birisi benimle konuşmak üzere otelime gelse balkona çıkmamız için ısrar ederdi. Bunun sebebini sonradan anladım. Daima peşimde bir polis beni takip ediyordu. Odamın da ayrıca gözetlenip gözetlenmediğini bilmiyorum ama bunlar daima böyle yaparlar. (Newsweek 23 Aralık 1963)"

Kazan Amerikanın çok satan gazetelerinden biri olan "The New York Times" gazetesinin 15 Aralık 1963 nüshasında ise şöyle yazmaktadır:

"Türkiyede Hükümetin her türlü ifade ve haberleşmeyi kontrol eden çeşitli kollarıyla temas etmek zorunda kaldım. Yüksek seviyeli memurlar vardı, sansürcüler vardı, gizli polis vardı. Her grup öteki grupların kendisini gözetlediğini biliyordu. Bir takım dediği dedik adamlarla bir takım görüşmeler yaptım."

İşte bu Kazan bundan bir süre önce Türkiyeye gelmiş, Kayseriyi, ecdadının yaşadığı topraklan ziyaret etmiş, parlak demeçler vererek Türkiyeyi övmüştü. Bu arada belli bir ucun temsilcileri hemen çevresini sarmışlar, bu adamı nur yüzlü bir türk dostu olarak ilân ederek, methiyeler döşenmişlerdi.

Bir de Kazan'ın Türkiyede kaldığı sırada tanıştığı ve dost olduğu bir türk ailesinden bahsedilmektedir. Söylentilere göre ailenin reisi bir gün Kazan'a Türkiyede uzun uzun dert yandıktan sonra:

"— Türkiyede kalıp ta ne olacak? Alın oğlumu Amerikaya götürün de kurtulsun" demiştir. Herhalde bu şahsın kim olduğunun öğrenilmesinde de fayda vardır.

Turizm — İkinci Koalisyon Hükümetinin son Turizm ve Tanıtma Bakam Nureddin Ardıçoğlu "son günlerde kendisinden sonra işbaşına gelecek yeni bakana sunulmak üzere bir rapor hazırlamaktadır,

"Türkiyenin Turizm Politikası" adını taşıyacak olan raporda Türkiyenin bugünkü turizm problemleri tek tek ele alınmakta ve yurt içi ve yurt dışı gezilerle ilgili incelemelerin sonuçları anlatılmaktadır. Raporun bir diğer özelliği de turizm konusu ile ilgili olarak Hükümete sunulmuş bulunan veya hazırlanmakta olan kanunların gerekçelerinin de izah edilmesidir. Bakanlığın bugüne kadar Hükümete sunmuş olduğu kanunlar şunlardır:

1 — Turistik bölgeler kanunu,

2 — Turistik muafiyetler kanunu,

3 — Turizm Bankasının reargonizasyonu hakkındaki kanun,

4 — Seyahat acentaları kanunu,

5 — Turistlere karşı işlenen suçlar hakkındaki Kanun.

Ayrıca pek yakında Hükümete sunulmak üzere Turizm sanayiini teşvik kanunu tadil çalışmalarına da devam edilmektedir.

Ardıçoğlunun yeni bakan için hazırlamakta olduğu raporun büyük bir kısmını da dış ülkelerle, özellikle Vatikan, Yugoslavya, Belçika ve Almanya ile yapılan turizm anlaşmaları teşkil etmektedir. Bu arada haç yolu inşaatı ile ilgili olarak AID yetkilileri ile bundan bir silre önce başlanan müzakereler sonuçlanmak üzeredir.

Ziraat ___ Türkiye Ziraat Odaları Birliği kongresini geçen haftanın sonlarında Pazar günü Ankarada yaptı. Başkentte 36 bin köyü temsilen toplanan delegeler 9 kişilik yönetim kurulunun başıa CHP İzmir milletvekili Arif Ertungayı seçtiler.

Türkiye Ziraat Odalarının bu ilk büyük kongresidir. Birlik, ziraatçilerin kredi, teknik ihtiyaçları ve satış işleriyle meşgul olacaktır.

Dünyadan Akisler

Berlin — Bu Noeli en büyük mutluluk içinde kutlayanlar, hiç şüphesiz, Doğu ve Batı Berlinliler oldular. Doğu Almanya hükümetinin Batı Berlinlilerin Doğu Berline geçerek orada yaşıyan yakınlarıyla birlikte Noeli kutlamasına izin vermesi üzerine 500 bine yakın insan utanç duvarında açılan kapılardan geçti ve sevdikleriyle sarmaşdolaş oldu. Bu olaydan en büyük mutluluk duyanların başında da 31 yaşındaki Heinz Scheuner gelmektedir. Scheuner Doğu Berlinli bir kıza tutulmuş ve onunla 20 Ağustos 1961'de evlenmeyi kararlaştırmıştı. Fakat bu tarihten tam bir hafta önce utanç duvarı iki Berlini birbirinden ayırınca, bu tasavvur suya düşmüştür. Scheuner bu hafta fırsattan faydalanarak Doğu Berline geçmiş ve nişanlısını görebilmiştir ama, evlenmeleri halâ uzak bir hayâl gibi durmaktadır. Fakat Scheuner ve nişanlısı ümitlerini kaybetmemiş görünüyorlar. Scheuner "Bu durum ilelebed sürecek değil ya, elbet birgün duvar yıkılacak" diyor. "Ne olursa olsun, birbirimizi bekleyeceğiz."

Atlantik ___ Doğu Atlantikte seyreden Laconia isimli bir yunan yolcu gemisi, içindeki 781 yolcu ve 300 kişilik mürettebatı büyük bir korku ve dehşete düşürerek yanıyor, yılbaşı tatilini geçirmek için bu gemiyle geziye çıkmış bulunan yolcuların büyük bir çoğunluğu, yangın başlar başlamaz korkuyla kendilerini denize attıkları için can kaybının büyük olmasından korkuluyor. Şu anda gelen haberlere göre, ikiyüze yakın insan dalgalar arasında kaybolmuş durumda. Her devlete mensup düzinelerle gemi Laconla'nın yolcularını kurtarmak için büyük bir gayret harcıyor.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 10 28 Aralık 1963 Sayı: 496 Cilt: XXVIII

KIBRIS OLAYLARI

Kıbrıs Türk birliği

Harp

Rüzgâr eken...

(Kapaktaki Hâdiseler)

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü, Kibrisin şımarık rumlârı, damları sıyırarak uçan dört uçaklık türk jet filosunu başlarının üstünde gördüklerinde işi cıvıtmış, olduklarını anladılar. Türk filosu bir ihtar uçuşu yapmaktaydı. Rumlar Ada türklerini öldürmeye devam ettikleri takdirde jetler konuşacaklardı.

Çarşambanın başladığı saatlerde, yani Salıyı Çarşambaya bağlayan gece, saatler 00.1'i biraz geçerken kırmızı plâkalı bir kaç otomobilin Çankayadaki, Başbakan. İsmet İnönünün oturduğu Pembe Köşkün kapısından içeri girdiği görüldü. İlk gelenler Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay ile İkinci Başkan Korgeneral Memduh Tağmaç oldu. Onları, beş dakika kadar sonra «Hariciye Ekibi» takip etti. Hariciye Ekibinin başında Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin vardı. Yanile Kıbrıs işlerine bakan Umum Müdür Turhan Taluy bulunuyordu. İnönü misafirlerini, uzun zamanlar evvel etrafında kabine toplantılarının yapıldığı -Atatürk devrinde- büyük yemek masasının başına aldı. Kapılar kapandı.

Kapılar açıldığı zaman, saat sabahın üçbuçuğuydu. İnönü ve yardımcıları Kıbrısta bir katliam halini almış bulunan ateşi durdurmak için İngiliz, Yunan ve Türk birliklerinin Adada iki taraf arasına girmesini isteyen, aksi halde Türk Silâhlı Kuvvetlerinin tek basma müdahale edeceğini bildiren bir nota hazırlayarak bunun ilgili devletlere verilmesini kararlaştırdılar. Nota, sabaha karşı derhal verildi. Yunanistandan sabahleyin bir teklif geldi. Türk, İngiliz ve Yunan Dışişleri Bakanlarının Kıbrısta bir toplantı yapmaları isteniliyordu. Başbakan İnönü bunu reddetti. Durum o safhayı geçmişti ve türk katliamının derhal durdurulması yapılacak ilk işti.

Sabahın biraz daha seç saatlerinde dışardan gelen haberler bu görüsü teyit etti. Rumlar işi tamamen azıtmışlardı ve türk mahallesini topa tutuyorlardı. Kumların dişlerinden tırnaklarına kadar silahlandırılmış oldukları anlaşılıyordu ve bunun Hükümetin müzaheretiyle yapıldığı açıktı. Türkler de böyle bir ihtimali gözden uzak tutmadıklarından ihtiyat tedbirlerini almışlardı. Ancak cephaneleri azdı ve sayıca rumlar üstündü. Buna mukabil türkler mükemmel şekilde kahramanca direndiler. Fakat, verdikleri şehitlerin adedi yüksek oldu.

Hadiselerin başlangıcı

Bu hafta içinde Lefkoşe sokaklarında şöyle bir dolaşmaya cesaret edebilenler, Kıbrıs adasında bir iç savaş havasının esmekte olduğunu kolayca gördüler. Şehrin önemli alanlarına açılan bütün köşe başları polisler tarafından tutulmuş, bütün devlet dairelerinin önleri askerlerle çevrilmişti. Zaman zaman, şehrin göbeğinde silâh sesleri duyuluyordu. Olağan çalışma hayatı durmuş, dükkânlar kapanmış, herkes evlerine çekilmişti. Kıbrısta

HAFTANIN İÇİNDEN

Biz Haksız Olmayacağız

Metin TOKER

Bir toprak parçası üzerinde Türk Silâhlı Kuvvetlerinin bir birliği bulunacak, o toprak parçası üzerinde türkler serçe gibi avlanmaya kalkışılacak ve türk birliğinin kılı kıpırdamayacak! Bunu böyle sanmak için türkleri hiç tanımamak lâzımdır, Türk Silâhlı Kuvvetleri hakkında hiç bir şey bilmemek lâzımdır, her türlü mantık ve insaf ölçülerinden mahrum olmak lâzımdır. Kibrisin rum idarecileri maalesef bizzat başlattıkları kampanyayı kendi kütlelerine hakim olup da durdurmadıkları veya durduramadıkları takdirde, dünyanın her hangi bir yerinde olacağı gibi Yeşil Adada da Türk Silâhlı Kuvvetleri türklerin can ve mal güvenliğini teminat altına alacaklardır. Bunu, hislerine kapılarak çapaçal bir tarzda yapmayacaklardır. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ananesinde bu çeşit bir davranış yoktur. Buna meydan bırakılmaksızın, hükümetinin vereceği emre uyarak Türk Silâhlı Kuvvetleri bütün gücüyle harekete geçecektir. Hiç bir şerefli ordu, kendi ırkdaşlarının kendi gözü önünde bir bir katledilmesine seyirci kalamaz. Bundan dolayı hiç kimse Türkiyeyi kınamıyacaktır.

Kıbrısta bugünkü durum, doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı Makariosun eseridir. Bir Rum Kibrisin yolunu kesin şekilde kapayıp herkesçe kabul edilebilecek bir orta yolu açmak için gerçekleştirilmiş olan Zürih ve Londra Andlaşmalarını Makarios işin hemen b a ş ı n d a n heri bir Rum Kıbrısın esaslı merhalelerinden biri sözüyle görmüştür. Papaz Başkan, altında bu kadar im-- bulunan Zürih ve Londra Andlaşmalarını tanımadığım iddia edebilir. Ama ona bu andlaşmaları tanıtacak kuvvet vardır ve bu kuvvetin kendisini belli etmesi zamanı gelmiştir

Son krizde Atina Hükümetinin en ufak sorumluluğu bulunmadığı inancı Türkiyede tamdır. Papaz Başkan, sadece bir hayal olan Bum Kıbrısı kendi şahsi meselesi yapmıştır ve kendi şahsi çabasıyla bugünkü haline getirmiştir. Anayasanın değiştirilmesi için daha munis kisve altında işe başlayıp şimdi ellerini bir defa daha kana bulamaktan çekinmeyen Makarios bırakınız İngiltere ve Amerikayı, Yunanistanın dahi desteğine sahip değildir.

Herkesin bilmesi gerektir ki Türkiye için Kıbrıs çek şeydir: Yavru Vatandır, üzerinde bir türk ekalliyetin yaşadığı adadır, hislerle bağlı bulunduğumuz bir beldedir, tarihten kalma bir yadigârdır. Ama bütün bunların çok üstünde olarak Kıbrıs bizim bir güvenlik meselemizdir. Anadolunun bağrına bir hançer gibi uzanmış bulunan bu toprak parçasının idaresi Türkiye bakımından hayat-memat önemi taşımaktadır ve bilini orada söz sahibi olmayacağımız bir rejim bizim için kabule şayan değildir, Türkiye hiç bir prensip uğruna böyle bir lüksü göze alamaz.

Devletlerin iç egemenliği konusunda bir itirazımız yoktur. Miletlerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi ise daima bizim dâvamız olmuştur. Ama bunların yanında, memleketlerin kendi güvenlikleri konusunda esaslı teminata muhtaç bulunduklarım da kabul etmek lazımdır ve belirli toprak parçalarının bu hususiyetleri göz önünde tutularak statülere sahip kılınmaları bir âdettir. Avusturyanın muhtarlığı şüphe götürmez. Ama Avusturyanın iki bloktan birine katılması bugün sadece Avusturyalım bir iç meselesi inidir? İsviçre, Belçika nasıl kurulmuşlardır? Bir takını hukuki bağlar nu devletlerin harpten önceki veya sonraki doğuşlarım veya yeniden doğuşlarını bazı şartları iliştirmiştir, Kıbrıs kaç sene sonra bir İsviçre olacaktır? Bilinmez. Bilinen, Papaz Başkanın veya onun zihniyetine sahip bir idarenin hakimiyeti altında sorumsuz bir Kıbrısın bugünün meselesi sayılamayacağıdır. Kıbrısda Anayasa işlemediği ve mutlaka düzeltilmesi, değiştirilmesi gerektiği takdirde bu tek bir istikamette olabilir: Taksim! Biz taksimden, Yunanistan ilhaktan vazgeçmişse bu Papaz Başkanın yaratmak istediği Rum Kıbrıs lehine olmamıştır. Bir masa etrafına oturulduğu takdirde Türkiyenin her hangi bir başka teklifi ne yapması, ne de öylesine evet demesi beğenilmelidir.

Türkiye için mesele, hukuk ve dünya efkârı önünde daima haklı durumda olmaktır. Bugün böyle bir durumdayız. Hiç bir ihtiyatsız adımla bunu tehlikeye düşürmemiz, haklılığımızın üstüne toz kondurmamız bahis konusu değildir. Ne barbarlığa barbarlıkla mukabele niyetimiz vardır, ama ne de barbarlığa tahammül mecburiyetimiz. Zürih ve Londra Andlaşmalarının bize tanıdığı haklar mevcuttur. Biz, bu haklarımızı savunacak kuvvete sahibiz. İnsanlar insanlara ateş ettiler mi bunun Silâhlı Kuvvetlerden Silâhlı Kuvvetlere ateş halini alması bir barut fıçısının bir kıvılcımla infilâk etmesi kadar kolaydır. Silâhlı Kuvvetlerden Silâhlı Kuvvetlere ateş ise devletler arasında vahim ihtilâflara daima gebedir. Bu da, bildiğimiz bir husustur. Türkiye bunu önlemeğe en geniş nisbette azimlidir. Ama böyle bir durumun sorumluluğu, başka bir yol bırakılmazca, bize düşer mi?

Kıbrıs Dâvasını bugün bir şahsi meselesi yaparak ortaya çıkan ve yanlış teşhisler, hesaplar üzerine politikasını bina edip tehlikeli uçurumların kenarında seyrana girişen Papaz Başkanın Kıbrıs Cumhurbaşkanlığından ayırılması tek çıkar yol olarak ufukta gözükmektedir. Bunun nasıl olacağı, neye mal edileceği oturulup konuşulacak bir meseledir. Ama bir adamın bütün bir bölgenin huzurunu ve güvenliğini bozması, sarsması, vahim buhranların kapısını her an açık tutması tahammül edilebilecek bir durum değildir. İki cemaat beraber yaşayamaz halden ancak böyle kurtarılabilir. Zira bir cemaatten, kendisini kahretmek için tertip peşinde bir şahsı devletin başı olarak kabul etmesini istemek biraz fazla, insafsızlıktır.

Makarios, Silâhlı Kuvvetlerin birbirleriyle vuruşmasına yol açacak bir ortamı yaratmak suretiyle bindiği dalı bizzat kesmiştir.

yasayanların büyük bir çoğunluğu, kendi kendilerine, geleceğin neler göstereceğini düşünüp üzülüyordu.

Kıbrısı birdenbire bir iç savaş havası içine atan olaylar, geçen Cumartesi günü. Lefkoşanın türk kesiminde dolaşan rum polislerin bir sokak topluluğu üzerine ateş açmasıyla başladı. Ateş sonunda biri kadın, diğeri erkek olmak üzere iki türk ölmüş, 12 kişi de yaralanmıştı. 35 yaşındaki Zeki Halille 35 yaşındaki Saliha Hasanın ölümü türkler arasında büyük bir heyecan uyandırdı. Durumu protesto etmek isteyen öğrenciler sokaklarda gösteriler yapmaya kalkışınca işler daha da karıştı ve polis, bu sefer de, öğrencilere ateş açtı. Polisin ileri sürdüğüne bakılırsa gösteri yapan türk öğrencileri rahat durmamışlar, sokaktan geçen rum dolu taşıt araçlarını taşa tutmuşlardı. Türklere bakılırsa, durum bunun tam aksiydi.

Büyük bir gerginlik içinde geçen kanlı Cumartesinden sonra, Pazar Lefkoşede sakin başladı. Fakat bu sükûnet de uzun sürmedi ve Pazar gecesi ortalığı yeniden silâh sesleri kapladı. Anlaşılan bu sefer rumlar iyice hazırlıklı bir saldırıya geçmişler, tıpkı bundan yıllarca evvel Giritte yaptıkları gibi şimdi de Kıbrısta türk avına çıkmışlardı. Silâh sesleri en çok, Lefkoşenin biraz dışındaki Ortaköy taraflarından geliyordu. Aradan çok geçmeden, şehrin türk kesimindeki hastananeler yaralılarla doldu.

Ateş değiş tokuşu Pazartesi ve Salı günleri de devam etti; bu arada Dr. Fazıl Küçüğün bürosuyla Türk Büyükelçiliği Basın Müşavirliği ve Türk konsolosluğu binalarına ateş açıldı. Durum, Çarşamba günü de aynı ciddiyeti muhafaza ediyordu, iyiye doğru bir gelişme yoktu. Rumlar tarafından öldürülen türklerin sayısı ona yükselmişti.

Ahde vefasızlar

İki yıldır, görünürde de olsa, iyi kötü bir birlikte yasama havası içinde bulunan türklerle rumların geride bıraktığımız hafta sonlarından başlayarak yeniden birbirlerine girmelerinin başlıca nedeni, hiç şüphesiz, Makariosun adayı Yunanistana bağlamak konusunda giriştiği yeni kampanyadır. Bilindiği gibi, Zürih ve Londra andlaşmalarını imzalayan Karamanlis geçen, aylar içinde 'yapılan Yunan seçimlerini kaybedince Kıbrıs Yunanistan. la birleştirmek isteyenler bu durumdan cesaret almışlar ve bunun için açıktan açığa çalışmaya başlamışlardı. Bu konuda attıkları ilk adım, Makariosun 30 Ekimde Kıbrıstaki Türk Büyükelçisine verdiği bir muhtıradır. Kıbrıs Cumhurbaşkanı, Büyükelçi tarafından Türk hükümetine ulaştırılmasını istediği bu muhtırada, Kıbrıs Anayasasında Kıbrısın, bağımsızlık ve egemenliği ile bağdaşmayan bazı maddeleri değiştirmek istediğini söylüyordu. Bunların Kibrisin Yunan ıs tanla birleşmesini önleyen ve Kıbrıs Türklerinin haklarını koruyan maddeler olduğunu pek iyi bilen Türk hükümeti derhal bu değişikliğe karşı cephe almış ve durumu, 16 Aralıkta, Büyükelçisinin aracılığıyla Makariosa bildirmiştir. Makarios bu muhtırayı aldıktan sonra, bütün milletlerarası nezaket ve protokol kaidelerini hiçe sayarak, imzasız ve mühürsüz bir tezkere ile Türk Büyükelçisine eteri yollamıştır.

İşte Kıbrısta durumun birdenbire gerginleşmesi ve rumların türklere saldırmaya başlamaları, bu muhtıranın geri çevrilmesinden sonradır.

Yavaş atın tekmesi

Bilindiği gibi, Türkiyenin Kıbrıs adasıyla ilgisi çok kuvvetlidir. Bir kere ada üzerinde önemli sayıda türk yaşamak. ta, sonra adanın durumu Türkiyenin güvenliği bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu adanın dost olmayan ellere geçmesi adadaki türklerin durumunu güçleştireceği gibi Türkiyenin güney kanadını da ciddi tehlikelere atabilecektir. Bu bakımdan Kibrisin durumu milletlerarası bir mesele olduğu günden başlayarak Türkiye ada ile yakından ilgilenmiş, 1959 yılında imzalanan Zürih ve Londra anlaşmalarıyla da Kıbrıs üzerinde hiç şüphe götürmez haklara sahip olmuştur. Bir kere, bu anlaşmalarla, adadaki türk topluluğunun varlığı ve hakları tanınmakta, bu topluluğun bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinde, devlet dairelerinde, ordusunda, polis kuvvetlerinde temsil edilmeleri sağlanmaktadır. İkinci olarak, aynı zamanda imzalanan bir garanti anlaşmasıyla Kibrisin bağımsızlığını kazandıktan sonra diğer hiçbir devletle iktisadî, ya da siyasi hiçbir birleşme yapamayacağı kararlaştırılmıştır. Sonradan Kıbrıs Anayasasına da konulan bu hüküm, ayni anlaşma gereğince, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından garanti edilmektedir. Eğer Kıbrıs hükümeti bu hükme rağmen başka bir devletle birleşmek ister, ya da toprakları üzerinde bu amaçla yapılacak çalışmalara söz yumarsa, üç devlet kendi aralarında danışarak ortak bir tutum çizeceklerdir. Eğer üç devletin, ortak bir tutum üzerinde anlaşmaları mümkün olmazsa, bunların her biri kurulu ' düzeni korumak için, davranış hürlüğünü muhafaza edecektir. Üçüncü olarak, gene aynı zamanda imzalanan bir savunma anlaşmasıyla da, «Kıbrısın bağımsızlık ve toprak, bütünlüğüne karşı yapılacak doğrudan doğruya, ya da dolaylı bir saldırı, ya da karşı davranışı önlemek için» Türkiyenin Kıbrısın savunmasına katılması, bu amaçla adada 650 kişilik bir askeri kuvvet bulundurması öngörülmüştür.

1959 yılında imzalanan ve altında Makariosun adı da bulunan bu andlaşmalar bugün hâlâ yürürlükte olduğuna göre, Türkiyenin ada üzerindeki hakları hâlâ vardır ve Türkiye bunları sonuna kadar korumaya kararlıdır.

Bir kaprisli din adamı

İşin doğrusunu söylmek gerekirse, Türkiyenin iki yıldır yaklaşmakta olduğu açıktan açığa görülen bu olaylar karşısında biraz fazla yavaş davrandığı gizlenmemelidir. Din ve devlet adamı karışımı Makarios, davranışlarıyla, imzalandıkları günden başlayarak Zürih ve Londra andlaşmalarını değiştirmeye çalışmış.

Kıbrıs olaylarından bir sahne

Göklerde Türk jet filosu
Korkma sönmez...

bu andlaşmaları milletlerarası baskı altında imzaladığını açıklamaktan çekinmemiştir. Bundan başka, aynı andlaşmalar gereğince kurulması gereken ordu kurulmamış, türklere ve rumlara ayrı ayrı belediyeler veren kanun çıkarılmamış, devlet memurlarının atanmasında andlaşmalarda öngörülen oranlara uyulmamıştır. Bütün bu olaylar, Makariosun eninde sonunda Kıbrıs Anayasasını değiştirmek için çalışmaya başlayacağım türklerin haklarını kısmak isteyeceğini açıkça ortaya koyuyordu, Türk hükümeti, bu belirtilere gerekli önemi vermeyerek harekete seçmek için yumurtanın kapıya dayanmasını beklemekle, anlaşılması güç bir yavaşlık göstermiştir.

Diğer yandan, karsılarında yenilmesi böylesine güç bir sürü sorunlar varken Kıbrıstaki türk topluluğunun bir takım iç bölünmelere kurban olması da anlaşılır şey değildir,

Öğütle uslanmayanın hakkı

İşi başlangıçta biraz yavaşa almış olmakla beraber, Kıbrıs ramlarının adadaki türk topluluğunu ortadan kaldırmaya niyetli olduğu anlaşılır anlaşılmaz Türk Hükümeti meselenin üzerine dikkatle eğilmekte gecikmedi. Zaten bu , ayın ortalarında toplanan NATO Bakanlar Konseyinin toplantılarına katılmak üzere Parise giden Türk Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin orada İngiliz ve Yunan meslekdaşlarının dikkatini çekmiş, kendilerinden bu durumun karşılıklı anlayış ve yardımlaşma havası içinde çözülmesine yardım etmelerini istemişti. Bu hafta başında Büyük Millet Meclisinde yaptığı açıklamaya bakılırsa her iki Bakan da isteğine olumlu cevap vermişler, hatta Yunan Dışişleri Bakanı o sırada Pariste bulunan Kıbrıs Dışişleri Bakanıyla görüşerek bu konuda kesin talimat vermişti. Halbuki Erkin Paristen döndükten sonra Kıbrıstan alınan haberler rumların bu talimata uymaya istekli olmadıklarını açıkça gösteriyordu.

Kıbrısta durum fena halde karıştıktan sonra türk dış politikasını yönetenler olup bitenler karşısında kesin bir politika tesbit etmek gerektiğine karar vererek bir toplantı yaptılar. Toplantıya Başbakan İnönü ve silâhlı kuvvetler ileri gelenleri de katıldılar. Toplantıda herkesin oybirliği ettiği ilk husus, bu meselenin biran önce ve barışçı yollardan çözülmesi gereği oldu. Ancak bunun için herşeyden önce rumların ateş kesmesi, türklerin katline bir son vermesi gerekiyordu. Bunun için Yunan ve İngiliz hükümetlerinin işbirliği istenecek, eğer bu hükümetler işbirliğinden kaçınırsa, garanti anlaşmasının üçüncü maddesi gereğince, Türkiye uygun gördüğü tedbirleri almakta hür olacaktı. Bu tedbirlerin ne olacağı da yapılan toplantıda bir bir kararlaştırılmış ve derhal Milli Güvenlik Konseyine bildirilmiştir.

Son gayretler

Adada durumun hergün biraz daha kötüye doğru gittiği bir sırada, Türk Dışişleri Bakanı İngiliz ve Yunan Büyükelçilerini çağırarak alınan karardan onları haberdar etti ve Adada barışın kurulması hususunda gerekli tedbirleri tesbit etmek için üç hükümet arasında danışmalara gidilmesini istedi. Türkiyenin kararlı olduğu anlaşıldıktan sonra artık Yunan ve İngiliz hükümetleri için bu isteğe uymaktan başka çare kalmıyordu. Aksi halde yalnız Batı dünyası için değil, fakat bütün dünya barışı için tehlikeli durumlar olabilirdi. Nitekim, aradan çok geçmedi, Salı gecesi üç hükümet ortak bir bildiri yayınlayarak Kıbrıslıları aralarında ateş kesmeye davet ettiler. Fakat gece ilerledikçe Adada durum daha da kötüleşmeye başladı ve rumlar bu çağırıya uymak söyle dursun türk mahalleleri etrafında kurdukları ateş çemberini daha da daralttılar. Bu haber alındıktan sonra artık kararlaştırılan diğer tedbirlerin alınmasından başka çare kalmamıştı, Çarşamba gecesi saat üç buçukta Dışişleri Bakanı İngiliz ve Yunan elçilerini çağırarak, adadaki Türk katliamına son verilmesini sağlamak için Kıbrısta bulunan Türk, Yunan ve İngiliz kuvvetlerinin duruma müdahale etmelerini istedi. Diğer iki hükümet bu isteğe uymadığı takdirde, Türkiye gerekli göreceği bütün tedbirleri almakta serbest kalacaktı. Bundan sonra durum NATO nezdindeki daimi temsilcimiz Muharrem Nuri Birgiye de bildirildi ve NATO Konseyinin olup bitenlerden haberdar edilmesi istendi.

Su satırların yazıldığı sırada olaylar bu noktada bulunuyordu. Türk Deniz ve Hava Birlikleri hareket halindedirler. Başkan Gürsel dost devletler başkanlarına durumumuzu birer mesajla bildirdi,

Millet

Kaybolanın bulunması

Yirmibeş günlük bir gecikmeyle, **1963** Türkiyesinin muhtaç bulunduğu ruh bu hafta başkent Ankaraya hâkim oldu. İsmet İnönü, 'bütün partilerle bütün imkânları denedikten sonra kollarını sıvadı ve Reform Hükümetini kurmak üzere teşebbüse geçti.

Millî iradede bir kerametin bulunduğu inancı, Kabine Buhranının son haftasında, bütün gazetelerce kabul edilen bir husus oldu. Meclisteki küçük partiler, bilhassa CKMP ve YTP, önce haberlerde teşhir edildikten sonra karikatürlerde, fıkralarda ve nihayet başyazının yeni adı olan yorumlarda ele alınarak hükme bağlandılar. Sadece gazetelerin değil, aşağı yukarı herkesin üzerinde mutabakata vardığı notka, mahallî seçimlerde tasfiyeye uğramış bulunan bu teşekkülleri siyaset hayatından fiilen silmekle balkın çok doğru, çok iyi yaptığıdır. Gerçekten, tamamiyle mânâsız bir sebepten dolayı ve baştan aşağı küçük hesaplarla koalisyonu bozmuş olan bu partiler bütün buhran; esnasında hiçbir yapıcı ta--- göstermediler, tam aksine, tamamiyle menfî, karıştırıcı, yıkıcı bir tutum takındılar. Tabiî, bunda başrolü idareci takımları oynadılar. Ama gazetelerle hat kın gördüğünü bu partilerin Meclis kadrosu içinde bulunan pek çok politikacı da gördü ve memleketin menfaati gibi partinin menfaatinin de, iyi korunmadığı hususunu kesin şekilde anladı,

Gerçekten, millet nazarında Hükümet Buhranının en esaslı neticesi bu partilerin itibar kaybı oldu. Yirmibeş gün içinde CHP den gayrı hiçbir siyasî teşekkülün bir tek fikir söylememiş olduğu da gözlerden kaçmamıştır. Sadece İsmet İnönü nasıl bir hükümet düşündüğünü ve bu hükümetin neler yapması gerektiğini açıklamış, fakat A.P. dahil ötekiler, işin manevra kısmı üzerinde durmakla yetinmişlerdir. AP lideri kendisinden programı sorulduğunda «Oturur, kar deş kardeş tesbit ederiz» demekle yetinmiş, CKMP ile YTP den ise öyle bir ses dahi çıkmamıştır. YTP adına tek açıklama Aydın Yalçından gelmiş; ve "Yahu siz liberaldiniz, halbuki şimdi ültra sosyalist kesildiniz» suali sorulduğunda —bu parti, - artık ihracatın ve ithalâtın bile devletleştirilmesine taraftardır!— yaman ilim adamı şu cevabı yermiştir:

«— Biz böyle, sağ gösterir, sol çakarız!»

Bu hafta- merak edilen husus, marifeti bu olan kimselerin niçin boks' ringlerinde değil de politika sahasında boy göstermekte olduğundan ibarettir.

Simdi, memleket yeni bir bekleyişin arefesindedir. İnönü Kabinesinin Meclisten güven oyu almasının fazla güç olma yacağı sezilmektedir. Zira küçük partiler, yaptıkları hatânın , farkına varmış görünmektedirler. Memleketi böyle bir anda hükümetsiz bırakacak yeni bir falsolu davranışa milletvekilleri müsaade etmiyecek görünmektedirler. Bekleyiş. daha **ziyade,** İnönünün **sözlerinin, yani** reformların tahakkuk safhasına intikalidir.

Koalisyon

Tebdil-i mekândaki ferahlık

Bu haftanla ortasında Ankarada, bü--n dikkatlerin Kıbrısa çevrilmiş olduğu bîr sırada, yeni Hükümeti teşkil eden üyelerin her birinin açıklanan ismi bir hayret nidasına refakat etti. Ama bu, sürprizin tatlı geldiğini belli eden cinsten nida oldu. Zira İnönü, durumu bilenlerin bekledikleri gibi, çoğu genç olan yepyeni Bakanları etrafına aldı ve onlarla yola çıktı. Sürprizi, bunların arasında Turhan Feyzioğlunun bulunmaması teşkil etti. Tabii bu, derhal, çeşitli yorumlara yol açtı.

İnönü, kabinesini kurarken eski Başbakan Yardımcısını çağırdı ve kendisiyle görüştü. İnönü Turhan Feyzioğlunu Başbakan Yardımcılığına getirirken iki iş düşünmüştü. Birincisi Plan ve dış finansman kaynaklarının bulunması idi. Bu sahada Turhan Feyzioğlu tam numara aldı. Bütün gecesini ve gündüzünü bir araya getirdi, bir hamal gibi çalıştı, dış temaslarda, başarı gösterdi ve hem plân fikrinin, hem de çoğu zaman plâncıların kuvvetli

Başbakan Yardımcısı Kemal Satır CHP Grupunda

Eski ağıza yeni taam

bir desteği olarak belirdi. Ama Başbakan Yardımcısınla yapacak bir ikinci isi vardı: Hükümetin C.H.P. Grupu ile münasebetlerini düzenlemek. O sahada. Başbakan Yardımcısının aldığı not kocaman bir sıfırdan ibaret kaldı. Hiç kulise inmemesi ve parti içi meselelerde karar tutmaması, aksine, karıştırıcı değil, düzenleyici olması gerekirken Turhan Feyzioğlu, hele bir de sevimsiz ekibin içine düşerek menfi bir rol oynadı. Bu ekip Hükümet Buhranının başından itibaren, bir manasız ve maksatlı C.H.P. — A.P. Koalisyonunun şampiyonluğunu yaptığı için son zamanlarda büsbütün itibardan düştü ve Grup içinde tesirsiz kaldı. Buna rağmen İsmet İnönü, şahsen Turhan Feyzioğlunun ne kadar faydalı, ,iyi bir yardımcı olduğunu hatırdan çıkarmış değildi.

Başbakan, Feyzioğlu ile görüşmesinde kendisine Tarım Bakanlığını teklif etti. Toprak Reformu, yeni hükümetin temel taşını teşkil edecekti. İnönü, daha kabinesini kurmadan bu hususu açıkça belirtmiş, bir nevi imza vermişti. Onun için eki. bin en önemli unsuru Tarım Bakanlığını işgal edecek zat olacaktı. Turhan Feyziğlunun böyle hayatî bir görevi kabul etmeyeceğini sanmıyordu. Gerçi, bir de Dışişleri Bakanlığı meselesi vardı ama Kıbrıs İşinin aldığı şekil karşısında bu esnada bir Dışişleri Bakanı değişikliği imkânsızdı.

Turhan Feyzioğlu Başbakana, görev kabul etmek istemediğini bildirdi. Buruk olduğu her halinden anlaşılıyordu. Klâsik «bir nefer gibi partinin hizmetindeyim» sözü söylendi ve İnönünün **hiç** bir ısrar göstermemesi üzerine mülakat bitti. Feyzioğluda «kıymetinin takdir edilmemesinden dolayı müteessir» biri hava vardı. Fakat bu, Koalisyon Krizinde oynamiş bulunduğu kötü rolün gazetelerde açıklanmış olmasıyla daha yakından ilgiliydi.

C.H.P. Kabinesi

İsmet İnönü bir C.H.P. Kabinesi kurma yoluna, -zira kurulan kabine, fiilen bir C.H.P. Kabinesidir- Y.T.P. Grupu son manasızlığı yapıp kabul edilmeyeceğini bile bile bir takım şartları koştuğu zaman saptı. Aslına bakılırsa menfi Ekrem Alican buhranın başından sonuna kadar kendi Y.T.P. Grupu ile, alay edercesine oynamıştır.

Alican, daha baştan kafasına Koalisyona girmemeyi koydu. Bunun çeşitli sebepleri vardır ve 20-21 Mayıs Hadiselerinin tasfiyesi zamanının yakın olması bunların biridir. Eski Başbakan Yardımcısı mutlaka İnönüsüz bir hükümet istiyordu ve bunda, mantıkî olmaktan fazla hissiydi. İkinci Koalisyonun son zamanlarında, bilhassa meşhur Muhtıra Meselesinde tükürdüğünü yalamış olmak Alicanda unutulmaz duygular bırakmıştı. Nitekim o-koalisyonun bozulmasında da baş rolü Âlicanın oynadığı bilinmektedir.

Kulağa Küpe

Alet işler, el övünür!

Milliyet Gazetesinin "Düşünenlerin Düşüncesi" sütununda "Raif Aybar" imzalı ve "Ekrem Alican ve gerçekler" başlıklı bir yazı.. Gülümsemeyen okumanın imkanı yok. Aman efendim, o Ekrem Alican neymiş? Bir hârika! Allah bütün işini bırakıp onu yaratmış, sonra da adam yaratmaktan her halde vazgeçmiş.

Yalnız, Raift *Aybar* **yazının bir yerinde dalgınlığa** *gelmiş.* ***Şöyle, diyor:***

"- Ben, 1950'lerden beri Ekrem Alicanla yanyana ve *bütün politik kanaatleri ve hareketlerinin.* ***esaslarında kendi***siyle *mutabakat halinde* ***bulunanlardan biriyim,"***

Aaaa! O zaman *Raif Aybar Alicanı övmüyor ki.. Kendini: övüyor; Kendini övmek için de üç sütunluk* *yazı çok* ***doğrusu.***

Ancak Y.T.P. Genel Başkanı, A.P. li koalisyon yürümeyinxe C.HP. li koalisyona da Y.T.P nin hayır demesi halinde partinin ikiye ayrılacağını hemen sezdi. O

Lebit Yurdoğlu
Köyden bir Bakan

halde öyle bir durum yaratılmalıydı ki hem Y.T.P. koalisyona sokulmasın, yan; Alicanın dediği olsun, hem de parti par. çalanmasın. O zaman, Alican ile arkadaşları bir taktik hazırladılar.

Y.T.P. önce evet diyecekti. Böylece bir C.H.P.li koalisyonun desteklenmesi taraftarı elan iki grup, «Gökay Grupu» ile «Apaydınlar Grupu» uyutulmuş olacaktı. Sonra C.H.P. ile bir masanın başına oturulacaktı. O zaman C.H.P, ye öyle şartlar koşulacaktı ki iş kendiliğinden: bozulacak, ayrılmak istiyen gruplar da bir söz söyleyemeyeceklerdi.

Y.T.P. Gruplarının muhtelif toplantılarında bu komedi başarıyla sahneye konuldu. Rejisörlerin bilmedikleri İsmet İnönünün bunu mükemmelen gördüğü ve tebessümle takip ettiğiydi. Fakat Alican Grupta iki ekipten fazla bir üçüncü takımın mevcudiyetini görerek şaşırdı. Bunlar, Adnan Aral ile arkadaşlarıydı. İleri fikirli, reformların lüzumuna inanan, Türkiyenin ihtiyaçları konusunda İsmet İnönü ile aşağı yukarı aynı fikirde olan bu takım derhal vaziyet aldı. İnönü madem ki böyle bir Reform Kabinesi kuracaktı, o 'halde mutlaka, desteklenmeliydi. Y.T.P-nin Grup toplantılarında A.P. muhalefetteyken Y.T.P. nin de alargada durmasının hiç bir fayda sağlamayacağı, en sonda A.P. taraftarlarının A.P. ye, reform taraftarlarının Hükümet tarafına gidecekleri ve ortada kala kala Ekrem Alican ile yar-i vefakârı Raif Aybarın kalacakları belirtildi. Alican dünyanın en acaip «Lider Konuşmaları» nı yaptı. Şahsen fikri söyle, şöyle, şöyleydi. -İnönü koalisyonu istemiyordu-. Ama, Grup neye karar verirse onu tatbik etmeye hasırdı! Bu tutumu Alican "Çok demokratik bir tutum" olarak reklam etti.

İlk adım ve ötesi

Adnan Aral ve arkadaşları ilk adımı attılar. Y.T.P. koalisyona katılma kararı aldı. Bundan sonra ikinci ve manasız adım atıldı. Daha İnönü ve C.H.P, ile kapalı kapılar arkasında konuşulmada» Y.T.P. Grubunun sert ve kesin bir takım şartlar ileri sürmesi istendi. Alican bunları iki noktada düğümledi: İnönünün sadece Y.T.P. li Başbakan Yardımcısı bulunacak, C.H.P. li Yardımcısı olmayacaktı ve Plânlama Dairesi bu Başbakan Yardımcısına verilecekti. Halbuki Alican İnönünün bunları kabul etmeyeceğini biliyordu. Zira. Grupun Koalisyona katılma kararını Başbakana götürdüğü gün Y.T.P. Genel Başkanı İnönünün ağzını aramıştı. Alican İnönüye sormuştu: -

«___C.H.P. li bir Başbakan Yardımcısı bulunacak mı?

İnönü «Evet» demişti.

Alican sormuştu :

«— Plânlama kime bağlı olacaktır?»

İnönü demişti ki:

«_ Plânlama fikri, benim hayatımın

Turhan Feyzioğlu sırada
Arkadaşın arkadaşa ettiğini...

fikridir. Bu safhada o daireyi doğrudan doğruya ben idare edeceğim ve bir Yardımcıya bağlarsam CHP li Yardımcıya bağlayacağım."

İki Genel Başkan o gün daha bir çok meseleyi görüştüler ve İnönü her bir konuda düşüncelerini açık açık Alicana anlattı. Alican bu konuşmadan söyle istifade etti: İnönünün kabul etmeyeceğinden emin bulunduğu bir takım şartları Y.T.P. Grupuna kabul ettirtmek suretiyle.. Nitekim, peşin kabul edilmiş şartlarla Azizoğlunun başkanlığındaki Y.T.P. ekibi Satırın başkanlığındaki CH.P. ekibi ile karsı karşıya geldiğinde mesele başlıca iki noktada sarpa sardı: C.H.P. li Başbakan Yardımcısı ve Plânlama.

Y.T.P. liler tekrar Gruplarına gittiler. Eğer o toplantıda koalisyon taraftarları oyuna gelmeselerdi zaferi kazanabilirlerdi. Fakat his kimsenin manasını anlamadığı bir takrir «Aman, müzakereler inkıtaa uğramasın, bu takrir, onu sağlıyor» diye propaganda edilip kabul edilince mesele kapandı. Zira takririn ruhunda Y.T.P. iki şartında ısrar ediyordu. Buna rağmen ertesi sabah için iki pazarlıkçı ekibin tekrar bir araya gelmesi sağlandı. O gece İnönü, evine çağırdığı arkadaşlarına kesin talimatı verdi. Hükümette bir C.H.P.li Başbakan Yardımcısı bulunacaktır ve Plânlama o Başbakan Yardımcısına bağlanacaktır!

İpin kopması gecikmedi. Ama İnönü o talimatım verirken bir reform programıyla Meclisin önüne çıkmak ve güven oyu istemek kararını vermişti. Nitekim ertesi günü kendi Grupunda bir niyetini açıkladığında bilhassa genç ve reformcu milletvekilleri sevinçlerinden havalara uçtular. Zira umumî efkârın bunu şiddetle arzulamakta olduğunu hemen hepsi mükemmelen görmekte, anlamaktaydılar.

Hayatının oyunu

İsmet Paşayı o günlerde görenler kendisinin düşünceli olduğunu farkettiler. Kıbrıs hadiselerinin aldığı istikamet tecrübeli devlet adamını daha o sıralarda tasalandırıyordu ve bir çetin imtihana doğru gidildiğini İnönü biliyordu. Ama, kuracağı Reform Kabinesiyle hayatının oyununu oynadığı inancı Başbakanın kafasındaydı. Eğer başarı kazanırsa reformların demokratik bir sistem içinde başarılabileceğinin ispatını bütün dünyaya vermiş olacak ve bir defa daha bir yeni istikameti insanlığa göstermiş bulunacaktı; Ama, elinde sağlam destekler olup olmadığını, Meclisin, hükümeti kurmak için kendisine güven oyunu kolaylıkla verse de reform kanunlarını da aynı kolaylıkla kabul edip etmeyeceğini bilmiyordu. Fakat CHP Grubu yaman bir görev ve sorumluluk hissiyle hareket ettiği takdirde Hükümetin işlerini yürütmek zor olmayacak. tı. Zira C.H.P. bugünkü haliyle Mecliste en aşağı bir hesapla ikiyüzün üstünde oyu kontrol etmekteydi ve bu sayıda oyla kanunları geçirmek kabildi. Tâ ki, C.H.P. liler devamlılık ve vazife görmek aşkında fire vermesinler.

İnönü bu görüşlerini C.H.P. Grubuna açık açık söyledi. Reformcu bir hükümet kurmak Türkiyenin acil ihtiyacıydı. Bu reformlar mutlaka yapılacaktı. Û halde paçaları şimdiden sıvamak ve sorumluluktan kaçmamak lâzımdı. C.H.P. Genel Başkanı arkadaşlarından kendilerine güvenebileceği yolunda kesin teminat alınca, Bağımsızlarla birlikte yola çıkmakta hiç bir mahzur görmedi. Programı için önce Meclisten destek arayacak, bulursa işe girişecekti. Bulamadığı takdirde yapacağı şey, Meclisi mutlaka bir yeni seçime götürmek, ti. Ta çatlasa İsmet Paşayı ve C.H.P.yi bir Milli Koalisyon veya «Bir tarafsız başkanlığında kabine» saçmasına razı etmek mümkün olmayacaktır. Böyle bir sırada patlak veren Kıbrıs Meselesi, İnönünün ne kadar doğru görmüş bulunduğunu ortaya koydu.

Şahıs meselesi

Grup, Genel Başkanın reform programını tasvip etmişti. Fakat bunu sürütmek üzere Hükümette yer alacak şahıslar konusunda milletvekilleri itiraz sesleri yükselttiler. Allah aşkına, kafiydi bir takım fersude isimlerin, itibarlarını kaybetmiş simaların, hep aynı adamların kabinede boy göstermeleri! İnönü de aynı fikirde olduğunu, yeni mesai arkadaşlarını seçerken ispat etti. Eskilerden sadece bir kaçını bazen bunların hakkında da Grupta haksız-itirazlar olmasına rağmen muhafaza etti. Yerini Kıbrıs İşine borçlu Bakan, Feridun Cemal Erkin oldu. Eğer Erkin bu fırsatı iyi kullanırsa ve politika hayatına daha iyi intibak eder-

Ali *İhsan* Göğüş
Sabreden *derviş*

Kemal Demir
Demir leblebi

se, bilhassa bazı hususi alakalarını ve zevklerini dizgin altına alırsa, bir de ener. jisini tazelerse mevkiini muhafaza edecektir ve bundan İnönü sadece memnunluk duyacaktır. Ama bu fırsatı Dışişleri Bakanı heba ettiği takdirde yerini bir daha uygununa devretmesi Sürpriz sayılmama-

İnönünün ferahlık veren kararı, Fethi Çelikbaşı kabine dışı bırakma kararı oldu: C.H.P. Bakanlarından hiç birinin Sanayi Bakam kadar yıpranmadığım herkes görmektedir ve onun istifa etmemekte direnmesi zaten uzun süredir merak konusudur. İlhamı Sancar yerinin tabii adayı olarak kaldı. Orhan Öztrağı İnönü, daha ikinci Koalisyon romanından İçişleri Bakanı olarak teklif etmiş, fakat kaprisli ortaklarına kabul ettirememişti. İbrahim Öktem ile Ferit Melen üzerinde Başbakanın hiç bir tereddüdü olmadı. Çalışma Bakanı Bülent Ecevit cessur ve mükemmel icraatıyla. Grupta bazı şimşekleri tahrik etmişti, ama Başbakan onu elinden sıkı sıkıya tuttu. Bir Reform Kabinesi için Bülent Ecevitten daha iyi bir Çalışma Bakanını düşünmek zordur.

Bir ara «Feyzioğlu Ekibi»nin topyekûn kabine dışında kalacağı havası esti. rilmek istenildi. Bu havayı, en ziyade Coşkun Kırca çalıyor, «Biz de girmeyeceğiz işte!» diyordu. Böyle bir şey olmadı. Coşkun Kırcanın dahiyane politikasına saplanan, Turhan Feyzioğlu ile İlyas Seçkinden başkası çıkmadı. Zaten İlyas Seçkin de Çarşamba günü bir gazeteciye, kendisine bir teklif yapılmamış bulunduğunu ifade etti.

Bundan sonra sıra, gençlere ve yenilere geldi. Lebit Yurdoğlunun Köy Ba-

Düşünceler

Dr. Mustafa KENTLİ

"Biz demokratik hürriyetlerimizi kollanacak durumda değiliz" demek, "ben kendime bir sürü uşak, ya da bir efendi arıyorum demektir.

Bir ihtimal daha var: böyle konuşanlar, içinde bulunduktan ruh haletinin farkına varmadan, ayni zamanda hem uşak, hem efendi arıyorlar.

II

İtidal, ölçü duygusudur ve insan denilen yaratıkta ruh dengesinin biricik işaretidir. Haklarımızı ölçüsüz kullanırsak, sonunda haksız çıkarız. Çünkü hakkın başka özeliği, yer değiştirmesidir.

III

Halk, ne halkın çoğunluğudur, ne de seçkin bir azınlıktır. Halk, bu iki topluluğun toplamıdır. Onun için bunlardan yalım birini tutanlar halka önderlik edemezler. Çünkü er geç hak duyguları körleşir, basiretleri bağlanır, ihtirasın kölesi olurlar. Ve önünde sonunda halkın başına belâ kesilirler.

IV

Siyasette önemli ve güç olan şey, yalnız yararlının, doğrunun ve gerçeğin nerede olduğunu bilmek değil ,bu bilgiye ve insan tabiatının yüce yönüne uygun olarak hareket etmektir.

V

Politika sahnesinde görünen ünlü beş-on kişi vardı ki bunlar ayni zamanda hem kuzu, hem tilki, hem de arslan postuna bürünerek halkı kendilerine hem güldürdüler, hem düşman ettiler ve günün birinde, neye uğradıklarını anlamadan çekilip gittiler. Aynı sahnede bu oyunun bir daha oynanmıyacağından emin değilim.

VI

Kişisel adalet olmaz. Çünkü adaletin dağıtımı sosyal bir fonksiyondur. So n zamanlarda adaletin başına geçirilen "sosyal" başlığı - bir sosyalist külahı değilse- bir şişirmedir. Eski dilde buna "haşiv" derlerdi.

VII

Bizim devletçiliğimiz, karma ekonomiye dayanan sosyal dengeyi korumak ve halkın yaşama şartlarını düzeltmek için devletin, hürriyet içinde, tanzimci müdahalesidir. Atatürk mutedil bir devletçi idi. Onun kurduğu partiyi - bin dereden su getirerek - sosyalist parti yapmağa çalışanlara insanın güleceği geliyor.

VIII

Siyasette, ekonomide ve ahlâkta "Kendi kendilinize yeterlik" başlıca, idealimiz olmalıdır. Çünkü kendi kendine yeterliğin en güzel meyvesi hürriyettir.

IX

Yüzyıllarca uyutulmuş halk toplulukları, tekme ile uyandırılmaktan hoşlanmazlar, uyku başlarına vurur; hoyrat uyandırıcıya düşman kesilirler ve artık en açık gerçekleri dahi göremez olurlar. Halkı uyar - manın da bir yolu, yöntemi vardır.

X

Eli sopalı ihtilalcilerin yararlı bir devrimi gerçekleştirdikleri görülmemiştir. Bunlar ilk önce siyasi rakiplerini, sonunda da birbirlerinin basını yerler. Onun içindir ki, açık rejimin en kusurlusunda bile devrimler daha kolay gerçekleşir.

XI

Ahlak, yaradılışımızdaki iyi eğilimlerin kötülerine üstünlük kazanmasından doğmuştur. Ahlâksızlık, gaye uğruna vasıtanın hoş görülmesiyle başlar ve nerede biteceği belli olmaz.

Özel ahlakla siyasal ahlak arasında hiç bir ayrıntı yoktur.

XII

Devletin lâikliği bir gaye değildir, vicdan hürriyetini sağlama bağlayan siyasal bir vasıtadır. Tarih boyunca bu hürriyet sık sık tecavüze uğramıştır. Amerika Birleşik Devletlerinden birinin anayasası, bugün bile, yalnız "üçlü bir Tanrı = trinity" inancına sahip hristiyanlara vicdan hürriyeti' tanır. Bu alanda bir birçok ileri devletlerden daha ileriyiz. Eskiden de öyle idik.

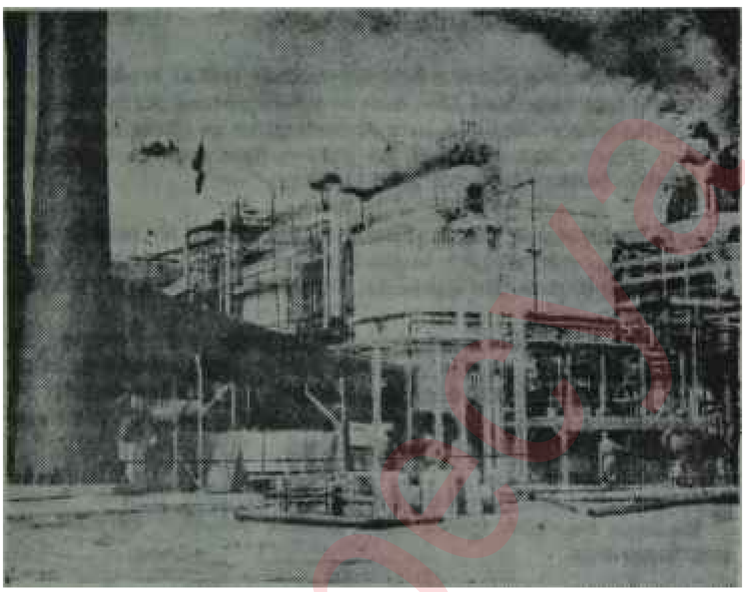
kanlığı hemen kararlaştı. Vefik Pirinççioğlu ve Arif Hikmet Onat mevkilerinde henüz tazeydiler ve yıpranmış değillerdi. Bakanlık için akla selen ilk isimler Kemal Demir, Turan Şahin, Fenni İstinyeli, Muammer Ertem, Hüdai Oral oldu. Bunlar C.H.P. Grupunda göz doldurmuş bulunan kimselerdir. Zaten Kemal Demir ile Lebit Yurdoğlu Grupun Başkan Vekilleridir ve İnönünün kabinede daima bakan. tıkları Grup Başkan Vekilleriyle doldurduğu bilinmektedir. O bakımdan bundan sonraki Grup Başkan Vekillerinin seçimi hem önemi haizdir, hem de dikkati çekecektir. Buraya Turhan Feyzioğlunun gelmesi şüphesiz Reform Kabinesinin Mec listeki işini kolaylaştıracaktır ama eski Başbakan Yardımcısının burukluğunun ne kadar süreceği ve akıl hocalarının tesir derecesi henüz meçhuldür.

Daha sonra Kemali Beyazıt, İbrahim Saffet Omay, Sedat Çumralı, Ali İhsan Göğüş isimleri belirdi. Bunlardan Beyazıt olmadı. Fakat ötekiler, kabinenin diğer sıralarını doldurdular. Bağımsızlara gelince, İnönü aynı prensiplerle onlar arasında bir seçim yaptı: Tecrübeli Ferit Alpiskender ile genç Malik Yolaç ve Mehmet Yüceler Bağımsızların ilk Bakanları olarak kabineye girdiler.

Grevler

Takkeye fesleğen isteyenler

Bu hafta Mersinde **227** işçi, bütün Türkiyede gerçek bir **sosyal** adaletin kurulmasından şahsi endişe ve huzursuzluk duyan, onun için de bu cereyanı durdurmak için var gücüyle çalışanların ellerine silâhların en tesirlisini Terdiler. Sıcak hava tertibatıyla ısınan buzdolaplı evlerde oturan bu işçiler evlerine bir de soğuk hava tertibatı konulması ve yılda her birine 40 bin lira tutarında ikramiye verilmesi için greve giriştiler! Bir hakkın en fena hattâ en feci suiistimalini teşkil eden bu olay bir anda bütün Türkiyede Hükümet Meselesi ve Kıbrıs işi ayarında bir ilgi topladı, gözler Mersine çevrildi. Türk - İş Genel Başkanı bir basın toplantısı yaparak başkanı bulunduğu konfederasyonun, ATAŞ işçilerini desteklemiyeceğini açıkladı ve bu kararın gerekçesi olarak da ATAŞ'çıların türkiyede aynı iş kolunda çalışmakta olan diğer İşçilere kıyasla çok daha iyi hayat şartlarına sahip olmalarına rağmen işveren tarafından karşılanması imkânsız isteklerde bulunmalarını gösterdi-

Mersin Rafinerisi
Dam üstünde saksağan

Olayın başlangıcı bundan iki ay önceye. Ekim ortalarına kadar uzanmaktadır. O tarihte ATAŞ Rafinerisi Petrol İşçileri Sendikası, işverene müracaat ederek 27 Ekimden itibaren toplu sözleşme pazarlıklarına başlamak istediklerini bildirdiler. Böylece, 17 Ekimde başlıyan müzakereler bir süre hiç bir sızıltıya meydan vermeden devam etti. Ancak bu arada görüşmede takip edilecek usul ve toplu sözleşme ekibi üye sayısı konusunda **ufak** tefek anlaşmazlıklar oluyordu. İşçiler kendi **ekiplerinin** altı kişiden müteşekkil olmasını istiyorlar, İşveren temsilcileri ise bu teklifin ilk anlaşmaya aykırı olduğunu iddia ediyorlardı. Önceleri belli belirsiz hissedilen bu anlaşmazlık Kasım başlarında had safhaya vardı ve nihayet 4 Kasımda görüşmelerin birdenbire kesilmesi şeklinde patlak verdi. Ancak bu arada işe Bölge Çalışma Müdürü de karışmış her iki tarafın iyi niyeti sonucu çalışmalara 7 Kasımda altıncı işçi temsilcisinin de iştirakiyle yeniden bağlanmıştı.

Görüşmelerde ikinci anlaşmazlık ise ücret, çalışma saatleri ve sosyal yardımlarla ilgili maddelerin görüşülmesi sırasında ortaya çıktı re Bölge Çalışma Müdürü, duruma bir kere daha müdahale etmek lüzumunu hissederek ATAŞ yöneticilerine «işçilerin ihtilâf çıkarmak istediğini, bu' sebeple bir uzlaşma komitesi kurulması gerektiğini» bildirdi.

21 Kasımda başlıyan komite çalışmaları fasılasız 18 Aralık tarihine kadar devam etti. Bu arada işveren temsilcilerinin nispeten daha yatkın tutumlarına karşılık işçiler uzlaştırma kurulunun getirdiği hemen her teklifi direnme ile karşılıyorlar ve isteklerinden hiç bir taviz vermiyorlardı. Nihayet 16 Aralıkta yapılan son toplantıda meseleler tümüyle ele alındı ve uzlaştırmacılar, her iki tarafa da tek tek tavsiyelerine uyup uymayacaklarını sordular. İşte bu şırada verilen cevaplar bardağı taşıran son damla oldu ve görüşmeler birdenbire kesildi.

İşveren temsilcileri kurula kesin bir cevap vermekten kaçınmışlar, işçiler ise bu tekliflerin kabul edilecek tarafı olmadığını ileri sürmüşlerdi-

Vuslat bahara kaldı

İşçiler hemen o gün ATAŞ yetkilileri ile diğer" ilgililere, altı gün içinde greve gideceklerini ve grevin 22 Aralık Pazar gecesi saat 00,1 de başlayacağını bildirdiler. Ertesi gün de bir grup işçi rafineri personelinin üçte birinden imza toplıyarak grev oylaması yapması için vilâyete başvurdu. 19 Aralıkta yapılan oylamada grev 110 muhalife karşı 227 oyla kabul edildi. Böylece işin birinci, ve en önemli kısmı olan hazırlık safhası gerçekleştirilmiş oluyordu. Bundan sonra gazetelerin birinci sahifelerini tertemiz kıyafetli, göğüslerinde «Grev Gözcüsü» yazılı grevciler süslemeğe başladılar. Grevin şimdilik göze çarpan en önemli özelliği işçilerin son derece iyi hasırlanmış olmaları ve işi bu safhaya ka-

dar getirirken ziledikleri hesaplı tutumdur.

Haftanın başlarında olayın gazetelerde yer almasından sonra, merak edilen bir husus ta sendikanın mali gücü oldu. Zira bir grevin devamı her şeyden önce sağlam bir bütçeye, dolgun bir grev fonuna ihtiyaç göstermektedir. Sendikacılar işin bu tarafını son derece gizli tutmakta ve hiç bir açıklama yapmak istememektedirler. Bilinen tek şey, sendikanın bu yıl bütçesini 300 liralık bir açıkla kapattığıdır. Fakat bu arada 270 bin liralık bir grev fonundan bahsedilmektedir.

Uzlaştırma kurulunun ileri sürdüğü ve işçiler tarafından kabul edilmeyen teklifler şunlardır :

Seyfi Demirsoy
Doğrusu bu

1 — Haftalık çalışma saatlerinde herhangi bir değişiklik yapılmamalıdır.

2 — ATAŞ'ın halen personeline ödemekte olduğu ücretler diğer rafinerilere kıyasla yüzde 30 - 50 oranında bir fazlalık gösterdiğinden, ATAŞ'ın ücretlere bir zam yapması düşünülmemelidir.

3 — İşçi ücretlerinin yüzde 18 ine baliğ olan bir sene sonu ikramiyesi işçilere ödenmelidir. '

5 — İşçinin bakmakla mükellef olduğu kimselerin ölümü halinde 200 liralık cenaze masrafı ödenmelidir-.

Bunların dışında, İşçilerin mukavele tasarısıyla ileri sürdükleri isteklerin tümü uzlaşma kurulu tarafından reddedilmiştir.

İnsaf yahu!

Sendikanın bu isteklerinden bazıları şunlardır:

1 — Satıştan kilogram başına yarım kuruş ikramiye istenmektedir ki, bu, işçi başına yılda 40 bin lira ikramiye demektir. ATAŞ şirketine bu 14 milyon liralık bir külfet tahmil etmektedir.

2 — İşçiler evlerinde, diğer yabancı işçiler gibi soğuk hara tertibatı — bütün evler sıcak hava tertibatı ile ısıtılmaktadır — istemektedirler!

3 — Kendilerine ev tahsis edilmemiş işçiler için iki sene içinde ev tahsisi ve bu süre içinde ücretlerinin yüzde 7,5'u nisbetinde mesken zammı.

4 — Bedava nakliyat

5 — Yaylada ve sahilde olmak üzere iki dinlenme kampı.

6 — Kendi arzularıyla işten ayrılmak, isteyen işçilere de istifa tazminatı verilmesi!.

Grevin biran evvel sona ermesi işçi ve işveren temsilcilerinin gösterecekleri anlayışa bağlıdır ve bu konuda şimdiden bir şey söylemek mümkün değildir. Bilinen tek şey ATAŞ'ın günde 800 bin lira zarar ettiği ve Türkiyenin endüstri ve ulaştırma imkânlarını büyük bir tehlikenin beklediğidir. Zira ATAŞ Türkiye petrol istihlâkinin yüzde 75 ini karşılamaktadır. Eldeki petrol stokunun ise daha ne kadar dayanacağı bilinmemektedir. ,

Her halde Mersindeki 227 işçi, Türkiyenin işçi dâvasına hiç bir kapitalistin, reaksiyonerin, XIX. Asır zihniyetine sahip işverenlerin vuramayacağı ağırlıkta bir darbe vurmuştur ve «Grev Mefhumu» mm iade -i itibar etmesi maalesef o kadar kolay olmayacaktır. Hele gazeteler bu işçilerin sahip oldukları mükellef evlerin resimlerini nesrettilerinde bunlar hakkında duyulan hiddet, adeta, infiale çevrildi.

GIRZO

Ağasi ŞEN

Çok seneler evvel, merhum pederin memuriyeti dolayısiyle Vana gitmiştik. İlkokulun beşinci sınıfım da bu şark vilayetimizde okudum. Şimdi nasıldır bilmiyorum, o senelerde Vanda bir adet ilkokul vardı ve okul binası şehrin dışında idi. Senenin 7-8 ayı kış olan bu memlekette çocukların okula gitmesi heyecanlı bir macera olurdu. Kurt tehlikesi en çok konuşulan ve bizleri en çok heyecanlandıran konu idi. Kibrit çakınca kaçarmış tek olursa ve aç olmazsa saldırmazmış gibi ağızdan dolma bilgiler her çocuğun çok iyi bildiği şeylerdi. Mahallemizde oturan bir arkadaşımızın Gırzo adında ensesi ve kulağı yerinde çok iri bir çoban köpeği vardı. Kedileri parçalayan ve bizi sırtında taşıyabilen bu köpek, kurt tehlikesine karşı hepimizin gönlünde en büyük teminat olarak kahramanlaşmıştı. Mektebe onunla gider gelirdik. Ağaç kütüğü gibi boynundaki sivri uçları olan demir tasması, kocaman başı, iri pençeleri, kesik kulakları, kanlı gözleri ile öyle bir heybeti vardı ki kurt onu görse kaçar zannederdik. Bütün kış aylarını hiç bir kurda rastlamadan, Gırzonun verdiği güven içinde geçirdik. Bir kurtla karşılaşmadığımız için ne kadar memnun olursak olalım, Gırzonun bir kurdu parçalayışın seyredemediğimiz için de o kadar üzülüyorduk. Karlar erimiş, ilkbahar kendisini göstermeye başlamıştı. Civar köylerin birinde, köylülerin bir kurt yakaladıklarım duyduk. Hem yalandan bir kurt görmek ve hem de Gırzonun bir kurt karşısında heyecanını seyretmek hevesi ile arkadaşlarla, sadık muhafızımızı da alarak yola koyulduk. Gırzonun kendini tutamayarak bağlı bir kurda saldırmasının doğru olmayacağını ve şayet saptedemezsek köylülerin köpeğe zarar verebileceklerini düşünerek kendimize göre tedbirler alıyorduk. Nihayet kurdun bağlı bulunduğu yere elli metre kadar kalmıştı ki Gırzo hakikaten şahlandı ve elimliden kurtuldu. Fakat, bağlı kutda doğru değil de aksi istikamette o zamana kadar görmediğimiz bir hızla koştu ve gözden kayboldu. Gırzoyu ancak iki üç gün sonra görebildik. Hayvan bitmişti. Gönlümüzün bu büyük kahramanını, sahibi arkadaşımız dahil, hiç birimiz affedemedik ve inançları yıkılan insanların ızdırabını uzun zaman çektik.

Halbuki Gırzo bize kurdu görürsem parçalarım diye bir söz de vermemişti ki...

Çalışma

Sefalet simsarları

Geçtiğimiz Ekim ayından bu yana Hollanda polisi harıl harıl, Hayri Esen adında bir türk doktoru aramaktadır. Esenin adı bu küçücük ülkedeki hemen bütün polis bürolarına bildirilmiş, fotoğrafı taksir edilerek dağıtılmış, fakat nerede olduğuna dair en küçük bir ipucu dahi elde etmek mümkün olamamıştır. Esenin suçu, 65 türk isçisini, kendilerine Hollandada iş bulma vaadiyle, kandırmak ve bu işçileri Türkiyeden Amsterdama götürmektir.

Meselenin başlangıcı bundan ikibuçuk ay önceye. Ekim bağlarına kadar uzanmaktadır. O tarihte bu 65 isçi. AS Tercüme Bürosundan Ünal Ongun ve İnayet Esen—Dr. Hayri Esenin karısıdır—, tarafından, kendilerine Hollanda da iş bulacakları vaadiyle iki otobüse doldurularak, baslarında da Dr. Hayri Esen olduğu halde, Amsterdama götürülmüştü. Fakat Hollanda topraklarına girildikten sonra Esenin bir anda kayıplara karıştığı, görüldü. Ortada yapayalnız kalan isçiler önce çeşitli fabrikalarda iş sıradılar, sonra kaçak isçi çalıştıran yerlere başvurdular. Fakat her seferinde Hollanda Hükümetinin müdahalesiyle karşılaşınca, selâmeti, memlekete dönmek için Türkiye Büyük Elçiliğine müracaatta buldular.

Olay, son aylarda Avrupanın hemen her tarafında sık sık rastlanan dolandırıcılığın tipik misalini teşkil etmekteydi, İşçilerden 18 i yurda döner dönmez. Dı---leri ve Çalışma Bakanlıklarına dilekçeyle başvurarak, kendilerini kandıranlar hakkında gerekli kanuni takibatın yapılmasını istediler. Lahey Büyük Elçiliğinde verdikleri ifadede ise, Ankarada pasaport işlemlerinin Şinasi Kırbaç adında bir şahsın aracılığıyla kolayca halledilmekte olduğunu bu isçilerin çoğu Ankaralı olmadıkları halde pasaportlarını Ankaradan almışlardır!—iddia etmiş, hattâ, Edirneden çıkarken aralarında para toplıyarak Hayri Esenin aracılığıyla, bir hudut memuruna rüşvet verdiklerini söylemişlerdir.

Mesele türk çalışma hayatını son derece yakından ilgilendirmektedir. Birçok türk isçisi, bir takım uydurma teşebbüs. bir tarafından yüksek ücret, otomobil, lojman, her türlü sosyal garanti gibi tatlı vaadlerle kandırılarak yurt dışına götürülmekte, sonra da Avrupanın herhangi bir köşesinde açlığa ve sefalete terkedilmektedir. Adam başına en az 1500 lira alan bu teşebbüsler asıl gayelerini gizleyerek. «Tercüme Bürosu» adı altında faaliyet göstermektedirler, Beyoğlu İstiklal Caddesinde. Cağaloğlunda bulunan bu büroların başlıca müşteri avlama usulleri, günlük gazetelere verilen ilânlardır. Artık pek klâsik sayılan bu usulün yanısıra bazı açık gözler de başka yolları denemektedirler. Bunlar arasında en rağbet göreni, kadın, sekreter kullanmaktır. Bu yeni usûle göre kadın sekreterler günlerini Sirkeci garında geçirmekte, özellikle Almanyaya giden işçi kafilelerine sokularak, isçilerin yakınlarına «az bir ücret karşılığı, Avrupada, istenilen ülkede kendilerine bürolarının iş bulmağa hazır olduğu» nu fısıldamaktadırlar.

Mevzuat hazretleri

Aalında bu işlerle tamamen Calışma Bakanlığının ilgilenmesi ve işçi gönderme işlemlerinin bu Bakanlık tarafından tek elden yönetilmesi akla gelen ilk çaredir. Ancak mevzuat, her isteyen işçinin dışarıda çalışabilmesine imkan ver-

Almanyaya giden işçiler

Macera yolunda

diğinden bazı açıkgözler kanunun bu boşluğundan faydalanarak büyük ücretler karşılığı bir takım kaşkarikolar çevirmektedirler. Bu konuda Dışişleri, Çalışma ve İçişleri Bakanlıkları arasında yapılan toplantılarda bir hal çaresi bulmak üzere ortaya muhtelif fikirler atılmıştır. İşçi vesikalarının daha sağlam esasa bağlanması ve "Çalışma Bakanlığı tarafından verilen vesikanın, işçinin gideceği memleket sefareti tarafından vize edilmesi, yahut özel teşebbüsler tarafından gönderilen isçilere kanuni dölde alma mecburiyetinin uygulanması çaresi bunlar arasındadır.

Bir diğer yol da, isçinin yurt dışında bulunan yakınının, «onun bütün iaşe masraflarını üzerine aldığını» bildiren bir vesika vermesidir ki bu. tamamen bir formaliteden ibarettir. İşçi bu kâğıdi ibraz ederek, döviz almadan, yurt dı-şına çıkmakta ve is bulamadığı takdirde sefaret kanalıyla tekrar Türkiyeye iade edilmektedir. Çok kullanılan bu hatalı usulün düzeltilmesi için taahhüt vesikasına «icabı halinde yurda dönüş masraflarını da garanti ediyorum» sözlerinin konulması gerekmektedir. Zira sadece yukarıda belirtilen 65 isçinin Türkiyeye geri gönderilmesi Laheydeki Türkiye Büyük Elçiliğine 7 bin florine malolmuştur.

Kalkınma

Doğruya ışık

Turizm ve Tanıtma Bakanı Nureddin Ardıçoğlu, uzun formika yazı masasının üzerinde duran bayii kalın, yeşil kaplı kitabı, karşısındakine göstererek sordu:

«—Şu gördüğün kitap kaç lira eder? Bir rakam söyüyebilir misin?»

AKİS muhabiri kitabı eline aldı, evirdi çevirdi, ama bir türlü kesin bir rakam veremedi ve:

«— Vallahi Beyfendi. işte, ingilizce yazılmış alelade bir kitap... Üzerindeki yazılardan anladığıma göre, bir ön - proje. Dışarıda satılmadığı için kesin bir şey söylemek çok güç» dedi. Ama Ardıçoğlu bu sözlerden tatmin olunmamıştı. AKİS'çiye. mutlaka bir tahminde bulun ması için ısrar etti. Gazeteci de Bakanı kırmamak ve birşeyler söylemiş olmak için yuvarlak bir rakam attı ortaya:

"— Kitap 350 sayfa. Her sayfa 5 kuruş olsa, kâğıt parası 17,5 lira tutar. Baskısı, kabı dahil, etse etse 25 lira eder..."

Ardıçoğlu esasen bu **tip** bir cevap bekliyordu. Önce keyifli **bir** kahkaha —Turizm ve Tanıtma Bakanını son günlerde gülümserken görmek hemen hemen, imkânsızdır ve bu somurtmayı çok kimse Hasan Dinçerin koalisyona iştirak etmemek üzere aldığı son karara atfetmektedir___attı. sonra, kelimelerin üzerine basa basa bilmecesinin sonucunu açıkladı:

«___350 bin dolar! Evet, bu kitabın Türkiyeye maloluş fiyatı tam 350 bin dolardır ve yuvarlak bir hesapla her bir sayfası 1000 dolara gelmektedir!..»

Ardıçoğlunun masasının üzerindeki yeşil kaplı kitap, yıllardan beri sözü edilen, fakat bir türlü tatbik sahasına konulamıyan bir büyük yatırımın, Keban Barajının ön projesiydi. Proje bnndan bir süre önce Sanayi Bakanlığı taralın' dan ihaleye çıkarılmış ve ihaleyi kazanan Türk Hükümetine sunulmuştur. Finansmanı AID tarafından temin edilmiş bulanan bu 350 bin dolarlık rantabilite raporu, projenin sadece birinci kısmıdır. 300 bin dolarlık ikinci ve asıl mühim kısmı teşkil eden nihai inşaat projeleri ise 1904 yazının başlarında bitirilecektir. Böylece Keban Barajının sadece proje finansmanı 650 bin doları___6 milyon 500 bin türk lirası— bulmaktadır.

Ancak. Keban Barajı' ile ilgili hazırlıklar bandan ibaret delildir. Bu ön - proje, Elektrik İşleri Etüd İdaresince 1937 yılından beri devam etmekte olan çalışmalara dayanılarak tamamlanmıştır. Ayrıca bir türk mühendisler grupu da Amerikada EBASCO Firması yetkilileri ile birlikte inşaat projelerini hasırlamaktadır.

Türkiyedeki faaliyetler ise baraj inşaatını kolaylaştırıcı mahiyetteki çalışmalardır. Bu arada 40 milyon lira sarfıyla Kebana giden yollar yapılmakta. Elâzığ - Malatya yolu da genişletilmektedir. Hasar Elektrik Santralı tersi edilecek.Elazığ Çimento Fabrikasının kapasitesi iki misline çıkarılacaktır. Turtan ve Tanıtma Bakanlığı yetkilileri ise Elâzığda bir Otel kurmayı düşünmek tedirler. Bu otel için il bütçesinden şimdilik 1 milyon lira ayrılmış bulunmaktadır.

Plânın flaşı

Başbakanlıkta. Bakanlar Kurulu toplantı salonunun bir duyarında geniş çerçeveli büyük bir resim asılıdır. Keban Barajının bittikten sonraki Halini temsil eden bu resim, iki hafta kadar önce Başbakan İsmet İnönünün tavsiyesiyle Turizm ve Tanıtma Bakanı Nurettin Ardıçoğlu tarafından buraya asılmıştır. Bu resimle ilgili olarak «Neden Keban Barajı da, Ereğli Demir - Çelik tesisleri veya herhangi bir başka büyük proje değil?» diye soranları, Ardıçoğlu gönüllü olarak cevaplandırmakta ve:

Nureddin Ardıçoğlu
Gönüllü Kehanet

«___Keban Barajı... Çünkü en büyük yatırım, o. Üstelik bizden sonra geleceklerin de konuya bizim kadar önem vermelerini temin etmek ve bu meseleyi onlara sık sık hatırlatmak için bu çareyi düşündüm» demektedir. Gerçekten, Keban Barajı 3 milyar 300 milyon lirayı bulan finansmanı ile 5 Yıllık Kalkınma Plânının en büyük yatırımını teşkil etmektedir. Baraj, Elâzığ ilinin 50 kilometre batısında, Keban kazasının 3 kilometre kadar kuzeyinde bulunan dar bir boğazda inşa edilecek ve Türkiyenin halen en büyük-baraj gölü Hirfanlıdan altı misli daha büyük olacaktır. Barajın gövdesinde 13- milyon metreküp kaya ve .750 bin metreküp de çimento kullanılacaktır. Göl uzunluğu Murat nehri kolunda 150 kilometre, ana Fırat kolunda ise 110 kilometreyi bulacak olan barajın 31 milyar metreküp su biriktireceği hesaplanmıştır. Bu hesaba göre gölün 68 bin hektarlık bir araziyi su altında bulunduracağı sanılmaktadır. Göl arazisinin içinde bulunan demiryolu ve karayolları baraj sahasının dışına alınacak ve gene aynı yerde kurulmuş olan Elâzığ Şeker Fabrikası da Elâzığ yalınlarında başka bir yere nakledilecektir.

Baraja bağlı olarak inşa edilmesi düşünülen tesislerin basında büyük bir elektrik santralı gelmektedir. Gölün hemen solunda yapılacak olan santral 155 bin kilovat kapasitede 7 üniteyi —1 milyon 85 bin kilovat ihtiva edecektir. İlerisi için ilâve bir ünite daha düşünülmektedir. Bu takdirde maksimum kapasite 1 milyon 240 bin kilovata yükselecektir.

Ayrıca santralın yıllık elektrik enerjisi istihsali 6 milyar kilovat saati bulacaktır ki bu değer. Türkiyenin 1962 yılı istihlâkinin hemen hemen iki misline eşittir.

Böylece Keban Barajı halen dünya» da mevcut veya inşa halinde olan toprak ve kaya dolgu barajlar içinde yükseklik bakımından üçüncü, rezervuar kapasitesi bakımından ikinci ve santral kapasitesi bakımından da üçüncü sırada yer almaktadır.

Barajın inşasına fiilen 1964 yazının sonlarında başlanacak, en geç 1970 yılında bitirilmiş olacaktır. Buradan üretilecek enerji 975 kilometre uzunluğunda iki ayrı yüksek tevettür hava hattı vasıtasıyla istihlâk merkezlerine nakledilecek ve bu hava hattının voltajı 400 bin volt olacaktır.

Bu arada Türkiyenin en zengin yeraltı servetlerinin toplanmış olduğu bu bölgede kurulacak elektro - şimi, elektrometalürji sanayii ve diğer elektrik ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli enerjinin nakli için hava hatları ile trafo istasyonları da inşa edilecektir. Bu hatlarla Malatya. Adıyaman. Gaziantep. Urfa ve Diyarbakır illerinde elektrik sıkıntısı kalkacaktır.

Barajdan sağlanacak faydalar

Yapılan ön hesaplara göre halen bu bölgede istihsal edilmekte olan madenlerin işlenmiş olarak ihracı halinde 75 milyon, doların üstünde bir döviz ka-

Elâzığdan görünüş
Su sesi, su sesi, su sesi

sancı mümkün olabilecektir. Keban tesislerinin tek başına yıllık döviz kazancı ise 18 milyon 500 bin dolar olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplardan da anlaşılacağı üzere, özellikle endüstriye olan büyük tesiri sebebiyle. Keban Barajının sağlayacağı faydaların başında elektrik üretimi gelmektedir. Türkiyenin 3 milyar 500 milyon kilovat saatlik elektrik üretimiyle bu alanda dünyanın en geri kalmış ülkelerinden biri olduğu Türkiyede fert başına düşen yıllık üretim miktarı 7 bin 400 kilovat saattir gözönüne alınırsa, Keban Barajının önemi çok daha iyi anlaşılır. İhtiyaç ve talep her geçen yıl büyük bir süratle artmaktadır. Bu sebeple, yılda yüzde 14 oranındaki talep artışına karşı her yıl 400 milyon kilovat saatlik yeni üretim yapılması ve gene her yıl en az Hirfanlı kapasitesinde bir barajın istihsale sokulması gerekmektedir.

Öte yandan, Türkiyenin milli gelirinde endüstri gittikçe daha çok önem kazanmaktadır. 1961 yılında endüstri gelirleri millî gelirin yüzde 23'üne tekabül etmekteydi. 1970 yılında ise bu oranın yüzde 40'a ulaşacağı sanılmaktadır. Endüstrinin en çetin problemlerinden birini de hiç şüphesiz, enerji, meselesi teşkil etmektedir. Birinci 5 Yıllık Kalkın-" ma Plânı projeksiyonlarına göre, 1975 yılındaki enerii ihtiyaçları 1962 yılına göre yüzde 490 oranında bir artış gösterecektir. Çok süratli bir tempoya sahip olan bu artış halen devam etmekte ve enerji ihtiyacının yüzde 67 sini çullanan kuzey - batı sisteminde enerji sıkıntısı şimdiden kendini göstermektedir. İhtiyaçların karşılanması için yapılan etüdler Türkiyenin bilinen termik ve hidro - elektrik kaynaklarının hepsine teşmil edilmiştir. Buna göre, sadece Kuzey -batı, Batı ve Doğu Anadolu enterkounekte enerji sisteminin 1978 yılındaki elektrik ihtiyaçları -9 milyar 700_milyon kilovat saati bulacaktır ki bunun karşılanması- için mevcut üretime ilâveten daha, meselâ 25 adet, Hirfanlı santralı büyüklüğünde, santral inşası gerekmektedir. Bu kadar büyük ihtiyacın en ekonomik şekilde karşılanabilmesi ise, ancak Fırat nehri üzerindeki Keban Barajı ve santralı ile mümkündür. Bu sebeple, hiç değilse ilk üç ünitenin en geç 1970 ilkbaharına kadar hizmete girmesi zaruridir.

Ayrıca, Keban da üretilecek ucuz ve bol enerji bu bölgedeki, geniş bir metalürji endüstrisini geliştirmek bakımından da son derece önemlidir. Bakır, demir, krom, süperfosfat ve karpit olarak belirtilen bu endüstri dallarının kurulması için takriben 100 milyon dolarlık bir yatırıma ihtiyaç vardır. Buna karşılık Türkiyenin döviz muvazenesine, yılda 115 milyon dolarlık fayda temin edilmiş olacaktır.

Keban santralının hemen civarında bir azotlu gübre" fabrikasının kurulmasının da ekonomik olacağı' fikri üzerinde durulmaktadır. Bunun için 200 milyon liralık bir yatırıma ve 600 milyon kilovat saat enerjiye ihtiyaç vardır. Tesisin yıllık geliri 75 milyon lira olacaktır.

Keban Barajının bir başka alandaki önemi de sulama yönünde görülmektedir. Bilindiği gibi Türkiye yüzölçümünün yüzde 16 sı Fırat nehri havzasında bulunmaktadır. Bu alan 2 milyon 600 milyon hektardır. Bunun sadece 1 milyon 600 bin hektarlık kısmı yeteri kadar sulanabilmektedir. Ancak gerek Keban Barajının tamamlanması, gerekse Keban mansabındaki henüz- tasarı halinde olan iki projenin. Karababa ve Karakaya barajlarının gerçekleştirilmesi halinde Güneydoğu Anadolu bölgesinde 10 milyon dönümlük alanın —Bu alan Çukurova bölgesinin en azından üç misline tekabül etmektedir. sulanması mümkün olabilecektir. Bu ise millî gelirde, sadece tarım alanında 1 milyar 450 milyon liralık bir artış demektir.

D I Ş   G E Z İ L E R

Tayland

26'dan sonra

Aşağıdaki yazı, bundan bir süre önce Uzak Doğuda bir seyahat yapmış olan Başyazarımız Metin Toker tarafından kaleme alınmıştır. Metin Toker Vietnam, Hong Kong ve Formozadan sonra, Taylandı da ziyaret etmiştir. Bugünlerde Diktatör - Başbakanı Mareşal Sarit Thanarat'm ölümü üzerine dünyanın dikkatini üzerinde toplayan bu Pagodalar Memleketinin eğlenceli ve alâka uyandırıcı siyasi özettiklerini aşağıdaki yazıda bulacaksınız.

1962'den 1963'e geçen senelerin adedi 31'dir. Bu 31 senede, Taylandda 26 hükümet darbesi olmuştur. Bugünlerde, 26. darbe olan 1957 darbesinin kahramanı Mareşal Sarit Thanarat, kadınlara ve içkiye olan fazla düşkünlüğünün neticesi sirozdan öldüğünde çok kimseyi bir merak aldı: Tayland 27. darbenin mi arefesindedir, yoksa istikrar muhafaza edilebilecek midir.? Thanarat Ekibi altı yıldır, iktidarda bulunduğuna göre birinci ihtimalin kısa bir vadenin-sonunda gerçekleşmesi fazla şaşırtıcı olmayacaktır.

1957'de Taylandın hakimi, Başbakan Mareşal Pibul idi. Pibul Songgram. arkadaşı Pridi Panomyong ile birlikte ilk 1932" darbesini yapan adamdır. Bu iki genç, o tarihlerde «Yabancı Memleketlerde Okumuş Siyamlı Aydınlar«ı temsil etmekteydiler. 1932'lerde Siyam tam bir mutlakıyet idaresi altındaydı ve tahtta Kral Prajadhipok bulunmaktaydı. Pibul - bir askerdir ve Paris yakınındaki Fontaihebleau'da staj yapmıştır - İle Pridi- sivildir ve o da Pariste okumuştur - memlekete döndüklerinde etraflarına biraz taraftar topladılar ve kendilerine «Halk Partisi», adını takarak Krala bir ültimatom verdiler. Ültimatomda memlekette meşrutiyet, idaresine geçmesini istiyorlar ve bir takım reformlar talep, ediyorlardı. Kral ültimatomu o kadar müsait karşıladı ve beğendi ki Pibul ile Pridi kullandıkları kaba lisandan ve sert kelimelerden dolayı Kraldan özür dilediler. Pridi idari teşkilâtın başına geçti, Pibul orduyu tuttu, ikisinin arasında Almanyada okumuş bulunan bir Albay, Ph'ya Bahol yer aldı. Bunlar eski bir Yargıtay Başkanını, Phya Manopakorn'u Başbakan yaptılar ve Siyamın idaresini ellerine geçirdiler. 1932 ile 1957 arasındaki hükümet darbeleri hep bu ekibin içinde cereyan, etmiış, biri ötekini, öteki berikini işten uzaklaştırıp sürmüş, sonradan bu beriki geri gelerek ötekini, tekrar devirmiş ve böylece Siyam Tayland adını almış, İkinci Dünya Harbini geçirmiş bir takım reformlar yapılarak memleket daha bir ileri seviyeye nisbeten geçirilmiştir.

Tayland Kral ve Kraliçesi Başyazarımızla eşini kabul ediyor
***Bir** uzak diyarda dostça kabul*

İşte 1957'd e bu Pibul - Mareşal bir muştu Başbakandı.

Üsküdara gider iken..

O gün Başbakan, son model özel Citroen'in içinde, hafta tatilini geçirmek üzere bir sayfiye yeri olan Bangsaen'e gitmekteydi. Yolda, biraz musiki dinlemek üzere radyoyu açtı. İşittiği, mûsiki yerine Mareşal Saritin bir hükümet darbesi yaparak iktidarı ele geçirdiği haberi oldu. Başbakan hemen

Baugsaen'den saptı, Chonburi limanına gitti, oradan bir tekneye atlayarak fırtınalı bir denizi aşıp Kamboçyaya geçti, ve en sonda kapağı Amerikaya attı. Uzun iktidar yılları içinde muazzam bir servet toplamıştı. Taylandda iktidar sahiplerinin bu kerameti göstermeleri hiç yadırganmamaktadır ve tabii görülmektedir. Her Bakan, bir büyük ticaretin basındadır ve adeta o isin tekeline sahiptir. O kadar ki, kabinede görevlerle birlikte «hayat sahalarının da taksimi adeta umur-u âdiyedendir ve bu arada Ordu ile Polisin yüksek seviyedeki komutanları da işlerden geniş hisse almaktadırlar. Kekin seklide iktidarı kaptıran Mareşal Pibul Kaliforniyada mesut ve müreffeh hayata» devam etti.

Mareşal Sarit daha o tarihlerde karaciğerinden rahatsızdı. Darbeyi yaptıktan üç ay sonra, yerine Kuvvetli Adamı General Thanom Kittikachorn'u bıraktı ve tedavi edilmek üzere Washington'a gitti. Darbeyi yaptığı zaman Mareşal Sarit, Ordunun Genel Kurmay Başkanıydı. 1958 Sonbaharında Taylanda döndü, General Thanom'u Başbakan Yardımcısı yaptı ve kendisi Başbakan olarak memleketin idaresini eline aldı.

Mareşal Sarit'in ölümünde Kral Phumlpol Adulyadej tarafından hemen Başbakanlığa tayin olunan General Thanom bu Başbakan Yardımcısıdır. Ancak şu anda Taylandda bir Kuvvetli Adam daha vardır: Polis Kuvvetlerinin başı. Taylandda Polis Ordu gibidir ve tankları, uçakları, helikopterleri, topları vardır. İktidar mücadelesi, muhtemelen bu iki General arasında olacaktır.

Sağlam bir taht

Taylandda ihtilâlciler bir noktada mutabakat halindedirler: Tahtın muhafazası noktasında. Bugünkü Kral, dünyanın Amerika Birleşik Devletlerinde doğmuş tek taçlı insanıdır. Şimdi, 36 yaşında bulunuyor. Uzunca boylu, son derece munis çizgili, bir otomobil kazasında gözünü kaybettiği için gözlük takan, kesik kesik konuşan, fakat son derece akıllı, bilgili ve zeki bir kral. Büyük merakı, klarnetle caz parçalan çalmak. Bazen orkestralara giriyor ve nefis parçaları tam bir maharetle çalıyor. Böyle bir marifeti, geçen yaz Sarayda bir yabancı misafir şerefine verilen resmî davette göstermiştir. Klarnetini alarak müzisyenlerin arasına katılmıştır. Herkes sanmıştır ki Kral birkaç dakika çalacaktır. Halbuki, bıkmadan ve usanmadan saatlerce çalmıştır.

Siyam Kralları bir kitap ve bir filmla XX. Asır dünyasında şan sahibi olmuşlardır. Bu kitap «Anna ve Siyam Kralı» adını taşıyan romandır. Bu kitaptan yapılsa «Kral ve Ben» adlı film de Yul Brynner tarafından oynanmıştır. Orada, çocukları için getirttiği İngiliz mürebbiyeye âşık olarak gösterilen Kral Mongkut bugünkü kralın büyük babasının büyük babasıdır ve memleketin en büyük hükümdarlarından biridir. Gerçekten, gözü Batıya çevrik, ileri fikirli bir kral olan Monzkut, çocukları için. İngiltere'den bir mürebbiye getirmiştir ve bu mürebbiye sonradan hâtıralarını «Siyam Sarayında bir İngiliz mürebbiye» adı altında yazmıştır. Mürebbiyenin adı Anna Leonawens olduğu için bu hâtıralar Margaret Landon tarafından «Anna ve Siyam Kralı» adiyle romanlaştırılmıştır. Romandaki muhayyel taraf, Kral ile mürebbiye arasındaki aşk macerasıdır.

Mareşal Sarit
Kadın, şarap, şarkı!

General Thanom
Karanlık *ufuklar*

Güzel bir kraliçe

Tayland Kraliçesi Sirikit, dünyanın en güzel taçlı kadını. 32 yasında. Uzunca boylu, ince. Kısa kesilmiş nefis saçları, tatlı bir gülüşü ve bembeyaz dişleri var. Kendisine bakılırsa dünyanın en güzel taçlı kadını İran İmparatoriçesi Farah Diba. Ailenin dört çocuğu var. Güzel Kraliçe Sirikit her aile kadını gibi çocuklarının meseleleri, işleriyle bizzat meşgul. Paristen giyiniyor ve bazen Paris meşhur berberleri Taylanda gelip Kraliçenin saçını yapıyorlar.

Kral daha ziyade fransızca konuşmayı tercih ediyor. Güney Doğu Asyanın meselelerine müdrik. Bu satırların yazarına, üç çeyrek süren bir hasbıhalde, hükümdarlar için en kötü şeyin Sarayda kapalı kalmak bulunduğunu söyledi. Dedi ki:

«___Bir devlet başkanı Sarayında kapalı kaldı mı, mutlaka halkiyle ve memleketinin hadiseleriyle alâkasını kaybediyor. Onun için en inanılmaz hatâları yapıyor, kendi çevresini dünya ve memleket sanıyor.»

Kral bunu, Vietnamdaki Ngo Kardeşlerin hazin akibetinin bir izahı alarak anlattı.

Taylandda usul, hiçbir Siyamlının hiç bir zaman Kraldan daha yüksekte bulunmamasıdır. Onun için Kral otururken yerlilerden bir belirli tabakanın altındakiler salona, dizlerinin üstünde sürünerek geliyorlar. Kralla otururken misafir bakıyor, elinde bir tepsiyle bir uşak sürünerek yanına gelmiş, masanın üstüne birşeyler koymaya çalışıyor. Fakat bu eski âdetler şimdi yavaş yavaş azalıyor. Buna rağmen, yeni yetişmekte olan bir genç neslin daha ne kadar süre toplumun geri durumunu kabul edeceği meçhul. Zira dünyanın her yerinde olduğu gibi Uzak Doğuda da yepyeni bir rüzgâr ciğerleri dolduruyor ve insanlara yeni ufukları arattırıyor.

Onun için mûtad, âdeta klâsik, alışılmış hükümet darbelerinin Taylanddaki sistem için faza bir tehlikesi yoksa da Kral biliyor ki gerekli reformların yapılamaması veya çok geciktirilmesi tahtım silip süpürebilecek tek ciddî tehlikedir.

Zaten bu, bütün Uzak Doğu Asya memleketlerinin Damokles Kılıcıdır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı Avrupa

Geçimsiz kardeşler

Genel olarak Ortak Pazar adiyle tanınan Avrupa Ekonomik Topluluğu, geride bıraktığımız hafta içinde, en zor günlerini yaşadı. Bruxelles'de toplanan Batı Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksembourg'lu dışişleri, maliye, iktisat ve tarım bakanları, uzun süren tartışmalar yapıp topluluğun devamını sağlamaya çalıştılar. Hafta sonu geldiği zaman hepsinin yorgunlukları gözlerinden okunuyordu ama uykusuz geçirdikleri geceler boşa çıkmadı, Ortak Pazarı ayakta tutacak bir uzlaşma yolu bulmak mümkün oldu-

Kurulduğu günden buyana tıkır tıkır işleyen Ortak Pazarın geleceğini birdenbire tehlikeye düşüren şey, Batı -Almanya ile Fransa arasında çıkan bir anlaşmazlıktı. Bu iki devletin tarım ve endüstri malları kargısında uygulanacak gümrükler konusunda görüşleri bir süredir birbiriyle çelişiyordu. Bilindiği gibi Fransa, Ortak Pazar devletleri arasında tarıma en geniş yer ayıran, tarım ürünleri en çok olan ülkeydi. Her yıl gittikçe artan tarım ürünlerini içeride tüketemiyor, fazlasını dışarıya aktarabilmek için çeşitli yollar arıyordu. Bunun için ilk akla gelen yol da, Ortak Pazar içinde tarım ürünlerine uygulanan gümrük vergilerini biran önce ortadan kaldırmak, böylece fransız ürünlerinin diğer Avrupa devletlerine akmasını sağlamaktı.

Oysa Birleşik Amerikadan sonra dünyanın en ileri endüstri devletlerinden biri olan Batı Almanya için durum bunun tam tersiydi. Bonn hükümetinin en büyük amacı tarım ürünlerine değil, endüstri mallarına konulan gümrük vergilerinin indirilmesiydi. Batı Almanyada tarım çok gelişmiş bir durumda olmadığı için alman çiftçilerinin Fransa karşısında gümrük duvarlarıyla korunması gerekiyor, buna karşılık her yıl biraz daha çoğalan endüstri mallarını dışarıya aktarabilmek için bunlara konulan gümrük vergilerinin azaltılması, hattâ en kısa zamanda kaldırılması isteniyordu. Halbuki Fransa da, gelişmekte olan endüstrisini koruyabilmek için şu sırada liberal bir gümrük düzeni kurulmasına hiç taraflı değildi.

De Gaulle
Kendi başına buyruk

İşin aslına bakılırsa, iki devlet arasındaki bu çıkar çatışması bir süredir devam edip geliyordu. Fakat Adenauer Bonn hükümetinin başında oldukça, Fransa ile çok yakın bağlar kurmak peşinde olduğu için, bu konunun üzerinde fazla durmuyordu. Ancak Batı Almanyada Dr. Erhard'ın iş başına gelmesiyle birlikte anlaşmazlık da su yüzüne çıkmış ve General De Gaulle, durumun aydınlık kazanması için, Ortak Pazar Bakanlar Konseyinden en geç bu yıl sonuna kadar tarım ürünlerine konulacak gümrükler meselesinin bir karara bağlanmasını, aksi halde Topluluğun geleceğinin tehlikeye düşeceğini bildirmiştir.

Avrupanın geleceği

Brüxelles'de yapılan Bakanlar Konseyi toplantısına iki devlet arasında bir uzlaşma yolu bulmak endişesinin hakim olduğu anlaşılıyor. Gerçekten, Topluluğun devamını sağlayabilmek için, diğer dört derletin sorumluları hem Batı Almanyayı, hem de Fransayı birbirlerine karşılıklı tavizler vermeye zorlamışlardır. Bu zorlama sonunda Batı Almanya tarım ürünlerine konulacak gümrük vergileri konusunda fransız görüşünü kabul ettiği gibi, Fransa da endüstri maddelerinden alınacak gümrüklerin düzenlenmesinde Batı Almanyanın isteklerine boyun eğmiştir.

Şu satırların yazıldığı sırada bütün ayrıntıları belli olmamakla beraber, Bruselles'de varılan ön anlaşma gereğince, fransız isteklerine uygun olarak Ortak Pazar devletleri arasındaki tarım ürünleri gümrükleri ve değişim kuralları yeniden gözden geçirilecek, özellikle Fransanın fazlalığından şikayet ettiği kasaplık hayvan, pirinç, süt ve sütten yapılan yiyecek malları piyasaları yeniden düzenlenecektir. Buna karşılık Ortak Pazar devletleri, bu sefer de Almanyanın isteğine uygun olarak, dışarıdan satın alınan endüstri mallarına uyguladıkları gümrük vergilerinde önemli azalt» malar yapacaklardır. Bu azaltma yapıldığı takdirde Birleşik Amerika ve İngiltere gibi diğer büyük devletlerin de gümrük vergilerinde indirmeler yapması ve böylece Batı Almanyanın ihracat imkanlarının çoğalması beklenmektedir.

İki devlet arasında beliren bu anlaşmazlık şimdi mutlu bir çözümle sonuçlanmış olmakla beraber, ileride yeni güçlükler çıkmasını beklemek yanlış olmaz. Çünkü yeni alman idarecilerinin bu tutumu, şimdi Batı Almanyanın yalnız politik bakımdan değil, ekonomik bakımdan da gözlerini Avrupanın dışına, ingiltere ve Birleşik Amerikaya çevirdiğini, bunları da içine alacak bir Atlantik topluluğu peşinle olduğunu gösteriyor. Oysa bu, General De Gaulle'un düşüncelerine taban tabana aykırı bir davranıştır. Da

Gaulle, Avrupanın geleceğini İngiltere ve Birleşik Amerikayı dışarıda bırakan kuvvetli bir Batı Avrupa Birliğinde görmektedir. Bu bakımdan, iki devlet arasında ileride yeni görüş anlaşmazlıkları belirirse buna şaşmamak gerekir.

Sovyetler Birliği

Beyazlar birbirine benzer

Bu haftanın ilk gününde Moskovanın Kızıl Meydanından geçenler, meydanın hemen ortasında toplanmış üçyüz kadar simsiyah insanın ellerinde dövizler, bağırıp çağırdıklarını, kendilerini dağıtmak isteyen polislere kargı koyduklarını, hattâ işi biraz sonra daha ileri götürüp Kremimin kapısına kadar dayandıklarını görerek hayretler içinde kaldılar. Kafalarına kürklü kalpaklar, sırtlarına kalın yün paltolar giymiş bu üçyüz zencinin ellerindeki dövizlerde «Afrikalıları öldürmekten vazgeçin», «Moskova, ikinci Alabama» gibi yazılar okunuyordu. İçlerinden bazıları bu yazıları yeter görmüyor olmalılar ki, aırasıra, «bütün beyazlar birbirine benziyor» diye bağırıp bağırıp susuyorlardı.

Doğrusu olay, böyle kütle gösterilerine alışmamış, Moskovalılar için çok ilgi çekici olmalıydı. Gerçi bazı yaşlılar bundan kırk yıl kadar önce Troçkinin iş başından uzaklaştırılmasına kızan bazı Rusların Kızıl Meydan, da toplandığını hatırlıyorlardı ama bu çok uzak bir hatıraydı. Stalin, o zaman bu toplantıyı çok kanlı bir şekilde dağıtmış, etrafı dehşet içinde bırakmıştı. Oysa Krutçefin polisleri siyah adamlara karşı şiddet kullanmamak için büyük bir dikkat harcıyorlardı. Tapılacak en ufak bir dikkatsizlik, Sovyetler Birliğinin bütün Afrikadaki itibarını silip süpürmeye kâfi gelebilirdi.

Gerçekten, ellerinde dövizler geçen Pazartesi günü Kızıl Meydanda bağırıp çağıran kızgın zenciler Moskovada okuyan afrikalı öğrencilerden başkası değildi. Söylenenlere bakılırsa gençler içlerinden birinin esrarlı şartlar altında ölümüne kızmışlar, bunu protesto etmek istiyorlardı.

Esrarlı şartlar içinde öldüğü söylenen genç, Moskovanın 100 mil kuzeybatısındaki Kalinin Tıb Enstitüsünde okuyan 29 yaşında bir Ganalıydı. Asare - Adde adındaki bu genç bir süredir Moskovalı beyaz bir kıza tutulmuştu, yakında onunla evlenmeyi düşünüyordu. Bu sevgi kızın arkadaşları arasında duyulunca hemen itiraz sesleri yükselmiş, bir beyaz kızın siyah bir adamla evlenemeyeceği söylenmişti. Üstelik, etrafta dolaşan söylentilere göre, Asare - Adde birkaç kere ölümle tehdit edilmiş, kızdan vazgeçmesi istenmişti, takat Ganalı genç bunları ciddiye almamıştı. Nihayet bir gün Adde'nin cesedi Moskova - Katinin demiryolu üzerindeki bir kasaba civarında karlar arasında bulundu. Bu ölümü protesto eden gençlere göre Adde bir Rus genci tarafından bıçaklanarak öldürülmüştü, fakat Sovyet Adalet Bakanlığının yayınladığı bir bildiride bu bıçaklama olayına hiç dokunulmuyor, yalnızca gencin sarhoş bir halde karların içinde donup kaldığı bildiriliyordu.

Bardağı taşıran damla

Adde'nin ölümünü protesto eden gençlerin söylediğine bakılırsa, Moskovada okuyan siyah öğrenciler uzun bir süredir dayanılmaz şartlar altında yaşıyorlardı. Bir kere beyaz öğrenciler kendilerine yaklaşmıyor, hele beyaz bir kızla gezip dolaşmak affedilmez bir suç oluyordu. Siyahlarla beyazlar arasında bir kavga çıkacak olsa, polisten dayağı yiyen hep siyahlardı. Adde'nin ölümü, sadece bardağı taşıran bir damlaydı.

Herkesin gözü önünde olup biten bu gösteriyi, Tass ajansı, birkaç gün rus halkına duyurmadı. Ancak aradan iki gün geçtikten sonra Sovyet Yüksek Öğretim Bakanlığı bir tebliğ yayınladı, böylece ruslar da olayı öğrenmiş oldular; Tebliğde bildirildiğine göre yapılan araştırma sonunda siyah gençlerin gösterisini haklı gösterecek hiçbir delile rastlanmamıştı. Sovyetler Birliği -konuksever bir devletti ama bu konukseverliği kötüye kullanmamak gerekti. Yabancı öğrenciler istedikleri zaman Rusyaya gelip istedikleri öğrenimi yapabilirlerdi, fakat Rusyada kaldıkları süre içinde Sovyet kanunlarına saygı göstermek zorundaydılar. Aksi halde, diledikleri zaman ülkeden çıkıp gidebilirlerdi.

Adde'nin ölümü etrafındaki esrar ne olursa olsun, olay, renkler arasındaki geçimsizliğin bugün için bütün dün, yada çok yaygın olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Anlaşılan kendi rengin den olmayan bir insana karşı değişik duygular beslemek, bir insanlık zaafıdır ve daha uzun bir süre de öyle kalacaktır. Zaten dünyanın bugünkü içinden çıkılmaz durumuna sebep de, büyük ölçüde, bu insan zayıflıkları değil midir?

Tüli'den haberler

İstanbul Operası daha yeni olarak Hoffmann'ın Masalları" nı sahneye koymuşken, dinamik rejisör Aydın Gün solistlerini "Karmen" operasına çalıştırmaya başladı. Opera çevrelerindeki söylentilere bakılırsa, "Karmen" en yakın bir tarihte sahneye Konulacak ve her iki temsil birlikte oynanacaktır.

Fenerbahçe Kulübü Başkanı İsmet Uluğun bir süre önce evlenen ve balayım geçirmek üzere Avrupaya giden oğlu yurda döndü. Gelinini çok seven Uluğ bu yüzden oldukça telâşlı. Genç çiftin nerede oturacakları henüz bilinmemekle beraber, İsmet Uluğun oğlunu ve gelinini yanından ayırmak istemediği söylenmektedir.

Anadolu Ajansının genç muhabirlerinden Ünal Menderes ile Yüksek Hakimler Kurulu üyelerinden Nejat Özütürkün cici kızı Yayla Özütürk geçtiğimiz hafta içinde Ankara Palas salonlarında yapılan şâhâne bir toplantı ile nişanlandılar. Yurdun dört tarafında bulunan aile büyükleri ve dostları, kar ve soğuğa aldırmadan, nişan törenine gelmişlerdi.

Hariyecilerimizden Özer Ters, kendisinden bir hayli küçük bir gençkızla nişanlandı. Emel Baranın onsekizden fazla olmadığı söyleniyor. Özer Tevs. "Caz Anası" diye tanılan sempatik ve çok tatlı şarkıcı Sevinç Tevsin ağabeysi olduğuna göre, kendisine de "Caz Dayısı" demek yerinde olacak galiba!

22 Aralık pazar günü Yüksek Ticaret ve öğretmen Okulu salonlarında, Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsünün AID ile birlikte tertip ettiği "Modern Büro Makinaları ve Malzemesi Sergisi"nin açılışı dolayısıyla bir kokteyl verildi. Sergi, modem büro makinaları ve malzemasinin kullanılışı ve sağladığı faydalar hakkında kamu ve özel sektör idarecilerine bilgi vermek ve ihtiyaca göre seçilip kullanılmasını temin etmek, dolayısıyla idarenin gelişmesine faydalı olmak maksadıyla tertiplenmiştir. 23 - 26 Aralık günleri öğleden sonraları açık bulundurulacaktır.

Açılış konuşmasını Enstitü Genel Müdürü Prof. Dr. Fikret Arık yaptı. Bu pek nâzik ve hatırşinas profesörümüz bu davette de pek zarif bir ev sahibi durumundaydı. Konuşmayı müteakip kurdelâyı Millî Savunma Bakanlığı müsteşarı Tümgeneral Faruk Gürler kesti ve hep birlikte serginin ilgi çekici köşeleri gezilip, ilgililerden gerekli izahat alındı. Davetliler arasında Hacettepe Fakültesi Dekanı Dr. Doğan Karan. Kızılay Genel Müdürü Muzaffer Akın, Enstitünün eski öğretim üyelerinden Sadri Aksoy göze çarpmaktaydılar. Enstitünün genç ve yarıyarıya bekâr Genel Müdür Yardımcısı İhsan Kutbay ise, gayet şık ve epeyce de ağırbaşlı bir halde dolaşmaktaydı. Enerjik ve becerikli Genel Sekreter Melih Bayülken ise titiz bir ev sahibi gibi en ufak teferruata kadar meşgul oluyor, toplantının mükemmelliğine çalışıyordu.

Sergide cidden çok güzel ve ilgi çekici şeyler vardı.

Geçtiğimiz hafta pazartesi günü 5anatsevenler Lokalinde "Paramparça"nın eleştirmesi yapıldı. Epeyce kalabalık bir dinleyici kitlesi, eleştirmeyi takibetti. Bilhassa gençler ekseriyeti teşkil ediyordu. Eleştirmenin açılışım Ergun Sav yaptı. Sonra sırasıyla Muhtar Körükçü ve Özdemir Nutku çok olumlu ve ilgi çekici konuşmalar yaptılar. Bilhassa genç ve çok sempatik Nutkunun, oyunu ne kadar derine inerek islediğine şaşmamak kabil değildi. Küçük kaplar içinde saklı patlayıcı maddeler **gibi,** görünüşünden umulmıyacak **kadar** dolu, dopdolu bir adam, Özdemir Nutku!

Tıp Fakültesi operatörlerinden Dr. Naci Ayral, yakında, altı ay kadar kalmak üzere Parise gidecek. Zamanını kendisi tayin edecekmiş. Bu maharetli operatörümüz sık sık, değişik memleketlerde çalışmalar yapıyor. Daha önce de üç ay kalmak üzere Kongoya gitmişti.

Ankaranın yeni Trafik Müdürü Gültekin Kızılışık pek çok çalışıyor. Bu genç emniyetçimiz galiba biraz da gösterişe kapılıyor. Meselâ kıyafeti gayet itinalıdır. Kendisini daima üniformalı ve çizmeli görmek mümkündür.

Kızılışık geçenlerde, Ankara Kolejinin dağılışı esnasında, bizzat orayı kontrole gitmiş ve öğrencilerin, henüz bazı kısımları tamamlanmamış yeraltı geçidini kullanmalarını ısrarla istemiş. Bu arada, galiba, bir öğretmenle de aralarında nahoş konuşmalar geçmiş.

Durum şudur: Trafiğin çok sıkışık olduğu ve çocukların canlarının korunması söz konusu olan yerden trafik polisi kaldırılmıştır, alt geçidi öğrencilerin kullanmaması yüzünden vukua gelecek herhangi bir kazadan doğrudan doğruya okul idarecilerinin sorumlu tutulacağı resmen bildirilmiştir!

Bu garip karar, Okul-Aile Birliği üyelerini haklı olarak telâşlandırmış, ve onları çeşitli yerlere başvurmaya zorlamıştır.

Bari, ilgililerin himmet ve gayretleriyle -yılbaşına kadar okul tatilken - geçidin geri kalan işi tamamlansa da, kullanılabilecek, hale gelse... Sonra, buradan trafik polisi kaldırılmak şöyle dursun, sıkışık saatlerde gerekirse iki polis bulundurulsa da, çocukların canları emniyete alınsa, herhalde daha iyi olur. Malûm ya, çıkacak feci bir kazada sorumluluğun şuraya veya buraya aidiyeti acıyı hafifletmez.»

Vatan gazetesi yazarlarından Babür Ardahan, birkaç gün kalmak üzere Kıbrısa gitti. Gider gitmez de Kıbrısta karışıklıklar başgösterdl. Arkadaşları, "Döndüğü zaman Babürün ayakkaplarını tetkik edelim, düztabanlık filan olmasın kendisinde" diyorlar.

Lüsyen Avunduk İsviçreden dönmüş. Rahatsızlığının ameliyatsız geçebileceğini öğrenmek kendisini de, dostlarını da sevindirdi. Bayan Avunduk, pek güzel türkçesine, sevimli aksam ile yeni bir atasözü ekliyor: "Olmıya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi:"

Yaşar Güvenir, İzmir caddesinde bir gece klübü açmış, Mutad eğlence yerlerinden bıkıp usanan, biraz değişiklik ariyan Ankaralılar buna pek sevindiler. Şimdiden birçok kimse, yılbaşını bile orada geçirmek istiyormuş...

Leylâ ve Mansur Pekdeğer çifti, yılbaşında Ürgüpe gitmekten vazgemiş. Sebep, gruplarının kâfi derecede kalabalık olmayışı, Şimdi, evlerinde bir toplantı yapacaklarmış. Birçokları da bu yüzden programlarım değiştirdiler, onlara gidecekler.

Türkiye Basın-İş Sendikası, "Yılbaşı 1964" isimli gazetenin hazırlığıyla meşgul. Yılbaşı günü okuyabileceğimiz bu gazetede çok ilginç yazılardan başka, yetkili ve tarafsız bir jüri tarafından seçilen, Ankaranın en zarif 10 hanımı ile 10 erkeğini tanıyacaksınız. Anketin yapılmasına şimdiden başlandı.

Geçirdiğimiz hatta salı günü, İmar ve İskan Bakanlığının pek rahat ve güzel konferans salonunda İller Bankası Umum Müdürü Selâhattin Babüroğlunun "Toplum Kalkınmasında İller Bankası" konulu bir konferansı vardı. Çok kalabalık bir dinleyici topluluğunun ilgiyle izlediği konferansın önsözünü İmar ve İskân Bakanı Hayri Mumcuoğlu yaptı. Bakandan sonra mikrofon başına gecen Babüroğlu kimseyi sıkmadan ve ilgiyi dağıtmadan uzun uzun konuşmasını bildi. Konferansının büyük bir kısmında folklor müziğinden istifade etmiş ve konuşmayı çok daha cazip hale getirmişti. Babüroğlunun kullandığı dilin sade ve öz türkçe oluşu da dikkati çekti. Toplantıda bulunanlar arasında pek az hanım vardı, buna mukabil erkekler pek çoktu ve konferanstan sonra hazırlanan büfede uzun müddet kaldılar. Dinleyiciler arasında Ziya Müezzinoğlu, Hamdi Orhoıı, İmar İskân Bakanlığı umum müdürlerinden Zahit Mutlusoy, yüksek mimar Recai Akçay, yüksek mimar Halit Tançgil ve gerek Bakanlık, gerekse İller Bankası mensuplarından birçokları vardı. Konferansın sonunda. Atatürkün kendi sesinden, konu ile ilgili sözlerinin dinletilmesi ayrıca çok ilgi çekti.

SOSYAL HAYAT

Ziyaretler

Kadın olma sanatı

Siyah saçlı, ince ve çok zarif kadın kısa bir süre sustu, düşündü ve sonra ağır ağır, kelimelerin üzerinde dura dura, dinleyicilerine adeta teker teker bakarak, fransızca olarak konuşmasına devam etti:

"— Seçkin kadın her zaman, dünyanın her yerinde ve her memlekette zaten az çok vardı. Ancak bugün artık bizim dâvamız, seçkin bir kadın zümresi meydana getirmekten **çok,** yaşadığımız toplumda seçkin kitlesinin yetişmesini sağlamak ve bütün kadınları birden uyandırmaklar. Kadın devrimlerine sahne olan son yüzyıl, şimdi bu bakımdan umut verici bir istikamete yönelmiş ve kadınlar kitle halinde değişmeye başlamışlardır. İşte bunun içindir ki, değişen bir dünyada kadının rolü, bu role uymak için geçirdiği değişiklikler, onun toplumdaki yeri çalışma hayatı ve genel olarak eriştiği seviye- bugün bütün dünyada düşünürleri en **çok** ilgilendiren esaslı araştırmalara, ilmi anketlere, tartışamlara, kitaplara, büyük sosyal eserlere konu teşkil **eden** bir mesele. çağımızın büyük meselesi olmuştur. Ben üç yıldır bu konu üzerinde çalışıyorum. Ancak ben kadının son elli yıl içinde geçirdiği büyük değişikliği sosyolojik yönden değil psikolojik yönden ele aldım ve yaptığım anketleri bu açıdan, derinliğine yürüttüm. Çünkü bence dâvanın esası psikolojiye dayanmaktadır ve kadın başarıya, bu saha içinde kapalı kalan meselelerini Hallettiği nispette, çabuk ulaşacaktır."

Genç kadın gittikçe daha heyecanlı, daha ateşli bir sesle konuşuyor ve yaranda oturan bir başka zarif kadına söylediklerini tercüme ekmesi için ikide bir söz veriyordu. Dinleyiciler büyük çoğunlukla kadındı.

Olay, geride bıraktığımız **hafta** içinde. Ziya Gökalp caddesindeki Fransız Kültür Merkezinin konferans salonunda geçti. Konuşan kadın fransız düşünür ve yazarı, "Esprit" dergisinin yazı ailesinden Madam Menie Gregoire idi. Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi tarafından başkente davet edilmiş olan Madam Gregoire, pek yakında piyasaya çıkacak olan en son eserinin anahatlarını anlatıyordu. Eserin özeti "Kadın Olma Sanatı" başlığı alımda verilmişti. Konferansı türkçeye çeviren, Dernek ikinci başkanı Dç. Dr. Nermin Abadandı.

Enteresan bir test

Madam Menle Gregoire değişik sosyal sınıflara mensup 2000 kadına soru sormuş ve bunlardan 250 tanesine çok mufassal bir şekilde cevap almıştır. Evli kadınlarla, gençkızlar için özel soruları ve ayrıca, herkesi ilgilendiren genel soruları vardır. Gençkızlara, meselâ, neden tahsil ettiklerini, hayatta birşeyden vazgeçmek gerekirse işlerini mi, aşkı mı, yoksa aile kurmak fikrini mi daha büyük bir kolaylıkla terkedebileceklerini sormuş, evli kadınların, eğer işleri yoksa, çocuklar yetişince nasıl bir hayat istediklerini merak etmiş, genel, olarak herkesin, kendi annesine benzemek isteyip istemediği ve hayatta kimleri beğendiği üzerinde durmuştur.

Bütün bu sorulardan alınan cevaplar, hangi sosyal sınıftan gelirse, gelsin birbirine çok ve pek çok benzemektedir. Kadınlar gayet şuurlu bir şekilde, artık geçmişteki kadınla rabıta istememekte, erkeğe körükörüne itaat etmeyi, onu üstün bulmayı reddetmektedirler. Bunun yanında, açıkça meydana çıkan bir gerçek de, kadının artık yalnızca aile hayatı ile yetinmek istememesi, kendisini çolukçocuğa vakfederek, yalnız onlar için yaşıyarak mutlu olamamasıdır. Kadın, ailesi yanında, muhakkak başka bir ilgi aramakta, kişiliğini geliştirme, topluma faydalı olma, birşeyler. yeni birşeyler yapma çabası içindedir. Yeni dünya onun için cazibe doludur. Bu dünyayı yaşamak artık onun da hakkıdır. Kadın, "dört duvar"ından çıkmıştır. Fakat bütün bu şuurlu hamleye rağmen kadın, henüz geçmişle bütün bağlarını koparmış değildir. Eski ile yeni arasında derin bir psikolojik bocalama mevcuttur ve kadın bu buhranı, bütün güçlüğü içinde yaşamaktadır.

Çekici, fakat çetin

Kadının değişen dünyadaki yeni rolü, onun, geçmişteki kadınla olan bağlarım koparıp atmıştır. Fakat erkek de, toplum da bu değişikliği kabul etmekle beraber, henüz onun icaplarma kendilerini uyduramamışlar ve kadını karşılaştığı güçlüklerle başbaşa bırakmışlardır. Onu, bu mücadelesinde, tam mânasile anlıyamamaktadırlar. Kadın da zaten geçmişten tam manasile, psikolojik bakımdan, kopmuş değildir. Anneannesini beğenmiyen dinamik bir kadın bugün, zaman zaman suçluluk duygusuna kendisini kaptırmakta ve onun evinde yaptıklarını yapamama eksikliğini hisetmektedir. Bu değişikliği tedirgin olmadan ve suçluluk hissine kapılmadan geçirebilen pek az kadın mevcuttur. Bundan başka, değişiklikler kadınla erkek arasında yüzyılların kurduğu bir ahengi de, haliyle, bozmuştur. Yerine yenisini kumrak için zaman lâzımdır. İşte erkek, bandan âdeta habersiz, kadından eski ahengi

istemekte; kadın ise, gerçekle hayâl arasında, yeniyle eski arasında bocalamakta, suçluluk duygusuna kapılıp, ikili ödev yerine getirme çabası içinde, hem hamla yapmak, hem dünü kısmen yaşatmak ve bugünü kurtarmak gibi güç bir iş başarmaktadır. İkili ödev, kadını haftada 90 saat çalışmaya mahkûm etmiştir. Erkek ise haftada 40 saat çalışmaktadır.

İkili Ödev

Yalnız ev kadını olma durumunda kalan kadınları tembellikle ve parazit olmakla suçlayanların, Üniversiteli Kadınlar Derneğinim davetlisi olarak Ankaraya gelen ve çağımız kadınının meselelerini dile getiren Madame Menie Gregoire'ı dinlemelerini çok isterdim.

Madame Menie Gregoire bir düşünürdür. Kendisini üç yıldır bu konuya hasretmiş ve çağımızın kadınını tanımak için anketler tertiplemiştir. Bu konuda hazırladığı kitap yakında Fransada yayımlanacaktır. Ankarada dinlediğimiz konferans, bugün, dünyanın her yerinde kadınların aynı meselelerle başbaşa olduklarını göstermektedir. Kadınlar bugün her sahada erkekle eşitlik istemekte, bunun da ancak ekonomik bağımsızlık kapısından geçtiğini bilmektedirler. Bunun için hepsi, haftada bir erkek gibi, 40 saat çalışmaya razıdırlar. Razı olmak deyimi, kadınların bu sahadaki susamışlığını, isteğini anlatmaya yeterli değildir. Ama erkekler, ama toplum, ama gelenekler ve görenekler 40 saat dışarda çalışan kadını kırk saat da evde çalışmaya, tatil yapmamaya, uykusuz, kalmaya mahkûm etmektedir. Kadın buna da razıdır, çünkü hürriyetini yeni bulmuş ve sarhoşluk içinde, akıllara durgunluk verecek kadar güçlenmiştir. Ama ufak çocuklarını bırakacak yeri yoksa, toplum ona bu müesseseleri sağlıyamamışsa, doğum kontrolü metodları henüz onu tabiatın esiri olmaktan kurtaramamışsa, eli kolu bağlıysa, ne yapsın? Madame Menie Gregoire'ın yaptığı anketler, kadının artık yalnız eviyle yetinmek istemediğini; yalnız aile kurarak mutlu olma lığını göstermiştir. Bu memleketimiz için de bir gerçektir. Köy kadını zaten, karşılığında hiçbir hak almadan, her zaman erkeği kadar ve ondan çok fazla çalışmaktadır. Şehir kadınını ise, evdeki ağır işçi ödevi artık tatmin etmemekte ve imkân buldukça o, dış hayata atılmaktadır. Zaten bu bir ekonomik zorunluktur. Kadınların büyük çoğunluğu, dışarda çalışmayı içerde çalışmaya kıyasla çok daha zevkli, kolay bulurlar. Para kazanmanın Verdiği tatmin hissi ise işin çabasıdır. Ama hem dışarda, hem içerde çalışmak gerçekten kolay değildir. En konforlu evde, kadın bütün işlerini yapmak için, bir ağır işçi gücü sarfederek, en aşağı altı saat çalışır. Bunlar evin yemek, bulaşık, ütü, kaba temizlik ve çocuk bakımı gibi tabii işleridir. Konforsuz evlerde bu sanatlar alabildiğine uzar. Zaten Amerikada, İngiltere. Fransa ve İsveçte yapılan ilmi testler ev kadınının bir ağır işçi olduğunu çoktan ispat etmiştir. Bunun içindir ki meselâ İsveçte ev kadınları birçok haklara sahiptirler. Gelirleri yoksa, devlet, yazın tatile gitmelerini sağlayacak parayı kendilerine öder. Ayrıca, eşlerinin kazançlarına kısmın, kanunen sahiptirler. Dul kalırlarsa, 50 yaşından itibaren aylığa başlanırlar, ihtiyarlıkta sigortalan vardır. Üstelik çocuklarını büyütmek için çeşitli kolaylıklardan faydalanır, çocuklarını çok ucuz ücret karşılığında kreşlere, kamp yerlerine, yuvalara gönderirler.

Kadının dışarda ve içerde yerine getirmeye çalıştığı ikili ödevin toplumun ve erkeğin yardımıyla hafifletilmesi şarttır. Erkek, kadının evdeki ağır işini paylaşırsa ve bunu küçümsemezse, toplum, ev kadınının işini kolaylaştıracak müesseseleri kurarsa, bir yeni sistem, bir yeni ahenk meydana gelecek kadın hür ve eşit haklarından faydalanacak, ekonomik bağımsızlık yolundan aradığı mutluluğu bulacaktır.

Jale CANDAN

Ağız Tadıyla

LİMONLU BİSKÜVİ

Malzeme:

1 çay kaşığı vanilya — 1 çay kaşığı limon,
3 yumurta sarısı — 120 gr. toz şeker,

1/2 çay kaşığı baking powder — 200-250 gr. badem veya find.
Üzerine sürmek için : 150 gr, pudra şekeri, 1 1/2 çorba kaşığı limon suyu.

Yumurta sarıları, şeker ve vanilya krem haline gelinceye kadar çarpılır. Arkasından limon suyu ve çekilmiş bademlerin bir kısmı ilâve edilerek karıştırılıp bulamaç haline getirilir. Sonra, hamur tahtasına çekilmiş bademlerin geri kalanı serpilerek bu yumuşak hamur tahtaya alınır ve yavaş yavaş yarım bademler yedirilerek ele ve tahtaya yapışmâyıncaya kadar yuğrulur. Tahtanın üzerine pudra şekeri serpilip hamur yarım cm. kalınlığında açılarak muhtelif şekillere kesilir ve 10-15 dakika kadar sıcak fırında pişirilir. Bu arada pudra şekeri bir icaba elenip, üzerine yavaş yavaş limon suyu dökülerek karıştırılır ve fırından çıkan bisküvilerin üzerine sürülerek soğumaya bırakılır.

TARÇINLI BİSKÜVİ

Malzeme:

3 yumurta akı — 250 gr. pudra şekeri,
1 çay kaşığı vanilya — 1/2 çay kaşığı acı badem özü,
1 tatlı kaşığı tarçın — 275-300 gr. badem veya fındık.

Yumurta akları çok sert kar haline gelinceye kadar çarpılır, elenmiş pudra şekeri yavaş yavaş bu kara' karıştırılır. Kar, yumurta çırpacağından düşmiyecek kadar sıkı olmalıdır. Hazırlanan karın bir kısmı, yani üç çorba kaşığı kadarı bir kenara ayrılır, kalan kısmına tarçın, vanilya, acı badem özü ve çekilmiş badem veya fındık ilâve edilerek elden ayrılıncaya kadar yuğrulur ve üzerine pudra şekeri serpilmiş tahtaya alınarak yarım cm. kalınlığında açılıp, muhtelif şekillere kesilerek bir kenara ayrılmış yumurta akı ile kaplanır ve yağlanmış tepside, hafif, fırında 30-45 dakika pişirilir.

Semra CONKER

TİYATRO

İstanbul

Şehir Tiyatrosunda

İstanbulŞehir Tiyatrosu, mevsim başında altı sahnesine çıkardığı altı oyundan ancak birini, «Yanlışlıklar Komedyası» nı afişten indirdi ve yerine üç yeni oyun çıkardı: Tepebaşında Tenesse Williams'ın «Dövme Gül»ü, Komedide Carlo Goldoni'nin «Otelci Kadın"ı ve bu oyunda başrolü oynayan Alev Gürzapın hastalanması üzerine, «Avluya Bakan Pençere" adlı bir alman piyesi. Ama pek yakında yani yeni oyunlar aylardanberi oynanmakta olan öbür oyunların yerlerini alacaktır. Şimdi provaları bir hayli ilerlemiş olan bu oyunlar tam sekiz tanedir ve bunların altısı yerli oyundur.

Yerli oyun festivali

B**una bir** çeşit **yerli oyun festivali • de** diyebiliriz, Çünkü Şehir Tiyatrosu**nun** şimdiye **'kadar bu kadar çok yerli eseri birden sahnelerine çıkardığı pek gö**rülmemiştir. **Bunların başında t. Galip Arcanın yazdığı** «**Dengi Dengine**» **komedisi geliyor. Üstadın kendi eliyle sahneye koyduğu bu oyunun** belli **başlı rollerini —gene kendisi, başta** olmak üzere— Nec**det- Ayral, Jeyan Ayral, Neomi Oy, Nezahat Tanyeli ve genç oyuncular oynaya**caklardır.

Namık Kemalden "Gülnihal"

İkinci yerli oyun Namık Kemalin «Gülnihal» inden yapılmış yeni bir «uygulama» dır. Bunu da Ergim Köknar sahneye koyacak ve eser Orta Öğrenim öğrencileri için Komedi Bölümünde açılan saat 18 temsillerinde Victor Hugo'nun şimdi oynanmakta olan «Bin Frank Mükâfat» ının yerini alacaktır.

Çetin Âltanın yeni younu

Üçüncü yerli oyun, Çetin Altanın yeni bir piyesidir ve «Yedinci Köpek» adını taşımaktadır.

Zihni Küçümenin sahneye koymakta olduğu bu oyunun belli başlı rollerini Mehmet Karaca, Sami Ayanoğlu, Kâm Kıpçak, Melâhat İçli, Müçap Ofluoğlu, Sevkiye May, Oya Eren, Deniz Uyguner, Aytaç Yürükaslan, Okan Bilgütay ve İsmet Ay canlandıracaklardır.

"İsyancılar" sahnede...

Dördüncüsü, Recep Bilginerin «İsyancılar»- adlı oyunudur. Bilindiği gibi Recep Bilginer, geçen yıllarda, gene Şehir Tiyatrosunda, «Gazeteciden Dost» adlı satir komedisiyle dikkati çekmiş, genç, tiyatro yazarlarımızdandır. Yeni oyununu Hâmit Akmlı sahneye koymakta, en önemli rollerine de İbrahim Delideniz, Şükriye Atay, Toron Karacaoğlu, Mualla Fırat, Sadunan Aysın, Bilge Zobu, Mehdi Yeşildeniz, Fuat İşhan, Oral Yonçi, Kâmuran Usluer v.s. hazırlanmaktadır. Bu temsile geniş bir halk korosu da katılacaktır.

1 Piyes Gördüm

Küçük Sahnede "Othello"
Tath mı tath...

Oyun: "Othello".

Yazan : William Shakespeare (400. yıl, 1564-1964).

Çeviren : Ülkü Tamer.

Tiyatro : Küçük Sahne (Gülriz Sürûri- Engin Cezzar Topluluğu

Sahneye koyan : Engin cezzar.

Dekor : Çetin İpekkaya.

Kostüm : Nil Gerede.

Işık - Efekt: Emin Tolunay.

Konu : Bu mevsim dünya tiyatrolarının 400. yıldönümünü kutlamakta biri birleriyle yarış ettikleri Koca Will'in bu ünlü oyununu bilmiyen var mıdır? Yoktur elbette, ama gene de kısaca özetleyelim: iftiranın, şüphenin çılgına çevirdiği mert, yüce ruhlu bir askerin, Kıbrıs komutam Othello'nun, canından çok sevdiği karısı, o saf ve lekesiz Desdemona'yı. boğarak öldürmesi - Eski tuluat tiyatrolarımızın repertuvarına kadar girmiş olan bu oyun "Arabın İntikamı" adıyla oynanırdı-.

Oynıyanlar : Erol Günaydın (Roderigo), Genco Erkal (Iago), Engin Cezzar (Othello), Çetin İpekkaya (Cassie), Sermet Çağan (Duka), Gülriz Sürûri (Desdemona), Ani İpekkaya (Emilia), Gülbin Eray (Blanca) v.s.

Beğendiğim : Engin Cezzarın -adı üstünde- o küçük sahneye böyle azametli bir oyunu sığdırmakta ve yadırgatmadan seyrettirmekte gösterdiği başan. Stylisation'u içinde Shakespeare havasını duyuran, kıvrak ve ifadeli sahne düzeni. Çetin İpekkaya ile Nil Geredenin, bu havanın yaratılmasına çok yardımı olan, renk tonlarına kadar zevkli, dekorlarıyla kostümleri. Engin Cezzarın, sahnelerimizde ilk defa denemesi yapılan ve "hoyrat"lığı, ''korkunçluğu değil "ince"liği. "zarifliği ön plânda tutan, duygulu Othello'su. - Öyle olmasa, Desdemona onu nasıl aşkla sever, ona o kadar candan bağlanabilirdi?-. Genco Erkalın, kompozisyonunu Othello'nunkine yakın bir "kıskançlık" nüansıyla süsleyen, şuurlu, hesaplı, zeki oyunu. Gülriz Sürûrinin Desdemona'ya asaletini ve gururunu kazandıran ince, tesirli yorumu.

Beğenemediğim : En küçük rollerin bile özenle oynandığı, İstanbul seyircisinin de aylardır seyrine doyamadığı böylesine hoş, tatlı bir Shakespeare - bir minyatür Shakespeare - temsilini beğenmemek güç.

Sonuç: 400. yıldönümünde büyük Şairin ruhunun "naif"liği içinde tatlı, namusluca bir oyun,

Lûtfi AY

1 Piyes Gördüm

Oyun : "Lahmacun Cumhuriyeti".
Nakleden : Beliğ Selönü.
Tiyatro : Karaca Tiyatro.
Sanneye koyan : Zeki Alpan,
Dekorlar: Ali Dinç-Mehmet Gür- Bahri can.
Işık : Nihat Dinç.

Konu : Muammer Karacanın oynadığı oyunların konusunu özetlemek kolay değildir. Çünkü bu oyunlar, çevrildikleri eserlerle pekaz. ilgisi kalan ve çoğu zaman yerli aktüalitenin -yerli yersiz- aktarıldığı bir "kırkanbar" halini almaktadır. Ama bu sefer adapte edildiği italyanca komedinin "Fregonard Rezaieti" - ana hatlarını korumaktadır: yaptırmakta olduğu bir binanın temellerinde "eski eserler" çıktığı için inşaatı durdurulan zengin, zengin olduğu kadar da zeki, bir müteahhit, başvurduğu "Turizm Genel Müdürlüğü"nde - ki aslında bu Milli Eğitim Bakanlığıdır -, kesenin ağzını açarak işlerini yoluna koyar. Hem öylesine koyar ki, kısa zaman sonra, İdare Meclisi azalığından başlıyarak, Genel Müdürlüğün başına geçer, borusunu dilediği gibi öttürmeye. Devlet adamlarıyla düşüp kalkmıya, onlar adına "negociation"lar yapmıya başlar. Oyunun adına gelince: "Lahmacun Cumhuriyeti" Muammer Karacanın oynadığı Hasan Allah verdinin bir zamanlar bazı "işler" çevirdiği Yakın Şark memleketlerinden biridir. Bu da, oralarda ikide bir patlak veren "ihtilâl"ler üzerinde kendisine türlü esprit'ler yapmak fırsatım vermektedir.

Oynıyanlar : Sevim Girgin (Ayten), Naci Girgin (Naci Lafıbal) Muammer Karaca (Hasan Allahverdi), Benan Fosforoğlu (Memduh Aldatır), Ayşehur Sezen (Zerrin Öper), Asuman Arsan (Cennet), Ayşe Erman (Gazeteci), Orhan Erdamar (Vekil) v.s.

Beğendiğim : Muammer Karacanın, çok derlitoplu bir oyun - ve mükemmel bir Kayseri şivesiyle - canlandırdığı taşralı kalantor çapkın, zeki ve nekre iş adamı tipi. Yanısıra Sekreteri Aytende Sevim Girginin, karısı Cennetde Asuman Arsanın, Seyfettin Aylavyuda Zeki Alpanın, karısı Gülsümde Müşerref Çapının, Memduh Aldatırda Renan Fosforoğlunun inandırıcı, sıcak ve tempolu oyunları.

Beğenemediğim : Seyirciyi güldürmekle beraber rahatsız da eden, çok beylik -belden aşağı- esprit'lere yer verilmiş olması.
Sonuç : Muammer Karacanın zevkle oynadığı ve seyrettirdiği tatlı bir ovun. Bu mevsimin büyük ve sürekli sükselerinden biri olacağı, aylarca da afişte kalacağı şimdiden belli...

Naciye FEVZİ

Karaca Tiyatroda "Lahmacun Cumhuriyeti"
Biberli mi biberli...

Kordağın "Parmak Çocuk"u

Beşinci yerli oyun Refik Kordağın «Parmak Çocuk» adlı bir komedisidir. Refik Kordağ, birkaç oyunu daha önce Şehir Tiyatrosunda oynanmış, birçok adaptasyonları da Karaca Tiyatroda **sahneye konulmuş, tecrübeli bir yazardır.**

Yeni komedisini Vasfi Rıza Zobu sahneye koymakta, başrolünü de oynamaktadır. Zebunun yanısıra bu oyunda vazife alan sanatçılar şunlardır: Gülistan Güzey, Rauf Ulukut, İhsan Devrim, Ayşegül Devrim, Şehime Ertan, Cengiz Keskinkılıç.

Ağaoğlunun "Evcilik Oyunu"

Altıncı ve son yerli oyuna gelince, bu da Adalet Ağaoğlunun yazdığı «Evcilik Oyunu» dur. Tunç Yalmanın sahneye koyduğu piyeste Nedret Güvenç, Muhip Araman, Saime Araman, Kadri **Ögelman, Reha Kıral ve Gül Vergon başlıca kişileri canlandıracaklardır.**

Bertold Brecht

İstanbul Şehir Tiyatrosunun hazırlamakta olduğu iki tercüme oyunda» biri —birkaç yıl önce provaya koyup kaldırdığı____Bertold Brecht'in «Sezuan'ın iyi İnsanları» adlı oyunudur.

Beklan Alganın sahneye koyduğu bu oyunda belli başlı kişileri Ayla Algan, Samiye Hün, Zihni Rona, Fatma Andaç, Ertuğrul Bilda, Turnan Göker, Hümâsah Göker, Erden Ener, Birsen Kaplançı, Özdemir Han, Fethiye Sezer, Süleyman Çevik canlandırmaktadırlar.

... ve Pirandello

İkinci tercüme oyun ise. Luigi Pirandello'nun «Altı Kişi Yazarını Arıyor» adındaki ünlü piyesidir. Hüseyin Kemal Gürmenin sahneye koyduğu «Altı Kişi» de en önemli rolleri Hüseyin Kemal Görmen, Bedia Muvahhit, —Şehir Tiyatrosuna tekrar dönmüş olan— Cahide Sonku, Müfit Kiper, Nezihe Becerikli, Perihan Tedü, Kemal Ergüvenç, Celâl Balkır, Melâhat Hasanoğlu oynayacaklardır.

Otuz yıl sonra yemden Tepebaşı sahnesine çıkmaya hazırlanan «Altı Kişi...» nin, bu kuvvetli kadroyla, bu sefer seyirciden lâyık olduğu geniş ilgiyi göreceği umulmaktadır.

YAYINLAR

HAYTAMDAN RÜBAİLER

Manzum tercümeyi yapan, Mehmed Nuri Gençosman.

(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1903, Ajans Türk Matbaası, 25 lira)

XI. yüzyılın sonu ile XII. yüzyılın başında yaşamış, ününü Batı dünyasına duyurabilmiş bir İran şairi olan Ömer Hayyam, memleketimizde de oldukça geniş bir etki alanı yaratmıştır. Ne var ki Hayvamın türk diline kazandırılması oldukça yenidir. Türkiyede bilinen (Hayyam çevirilerinin en eskisi 1000 yılı baslarında' yapılmıştır. Batı dünyası ise Hayyamı ingiliz araştırıcısı Fitzgerald, rus Shukowski, alman Rukert, Hammer ve Rozen, danimarkalı Arthur Christensen, italyan Pizzi gibi kişiler eliyle daha XIX-yüzyılda tanımıştır.

İş Bankası Kültür Yayınları arasında yer alan «Hayyam'dan Rübai - ler» adlı kitabı iki bölümde sözden geçirmek gerek. Bunlardan biri, kitabın şekli, biçimi, baskısı, dizgisi re düzenidir. Kitap, Ajans Türk Matbaasında basılmıştır. Baskısı ile gerçekten bir batılı yayın ölçüsünde göz doldurucudur. Zaten kitabı basan Evliyagil kardeşler de yarattıkları esere güvenmektedirler ki, bu kitapla önümüzdeki yıl Londrada yapılacak dünya baskılararası baskı yarışmasına katılacaklardır. Rübailer kitabının kapağı, kabartma yaldızlı zarif bir motifle süslenmiştir. Kitabın iç sayfaları ise baştanbaşa minyatür desenleri ile süslüdür ve bunlar asıllarına uygun bir şekilde renklendirilmişlerdir. İnsan böylesine özentili bir kitabı gördükçe ger çekten kıvanç duymaktadır.

Kitabın özüne gelince : Mehmet Nuri Gençosman «Hayyam'dan Rubailerde e bir biyografi ile girmiş. Beş sayfalık kısa bir biyografi. Bu biyografide yazar, nedendir bilinmez ama, illa da Hayyamın son derece mütekit ve düzenli bayat sahibi bir insan olduğuna okuyucularını da inandırmak için çırpınmış. Baştan aşağı boşuna bir gayret. Sekle yüzyıl önce yaşamış bir insanın özel hayatı şöyle olmuş veya böyle olmuş, kime ne? Önemli olan. adamın yazdıklarının, düşündüklerinin bugüne kalmış olması. Üstelik de Hayyamın yazıp söyledikleri, hiç de Gençosmanın okuyucularını inandırmak istediklerine uymuyor.

Gençosman Hayyamdan 208 rübaiyi dilimize evirmiş. Çeviride farsça asıllarından faydalanmış mı, pek bilinmiyor. İşte, bu çeviri rüballerden biri :

«Geçende şarapçıda bir yaşlıya rastladım — Bordum : O gidenlerden sende var mı bir Haber? — Sen dedi, içmene bak, bizim gibi çokları, — Gitti ama haber yok, hâlâ da giden gide..»

Çağının çok ötelerinde, hattâ günümüzden bile çok ötelerde bir büyük şair, bir büyük düşünür olan Hayyamı bizce dilimize en mükemmel şekliyle kazandıran Abdülbakl Gölpınarlı olmuştur. Sonra Sabahattin Eyüboğlu nun çevirileri gelmektedir. Ama, Hayyamın şiirlerinin şiirliğini kaybettirmeden yapılan en güzel çevirilerini bizce, sadece dört dörtlüğü bilinen Orhan Veli Kanık ile. A. Kadir imzasıyla yazan Ahdülkâdir Meriçboylu yapmışlardır. Mehmet Nuri Gençosmanın çevirileri ile de bir karşılaştırma yapmak imkânını sağlamak için bu iki gerçek şairimizin Hayyam çevirilerinden birer örneği de burada sıralamak isterim. İşte Orhan Velinin diliyle Hayyam : «Mey kâsemi kırdın yere vurdun Tanrım — Zevkimden edip sanki ne buldun Tanrım — Gül rengi şarabım yere döktün tekmil, — Zannım bu ki sen de sarhoş oldun Tanrım.» Ve «işte A. Kadirde Hayyam: «Cennet, cehennem gibi lâflara boş verelim. — Cehenneme hant kim gitmiş, — hani, cennetten dönen kim?»

Hayyam öyle büyük, öylesine derin ki, okudukça tekrar okunmak isteniyor. İşte bir rübaisi daha- Gene Orhan Veli çevirisi : «Geçmiş günü beyhude yere yâdetme: — Bir gelmemiş an için de feryadetme; —Geçmiş, gelecek masal bütün bunlar hep —Eğlenmene bak, ömrünü berbad etme.» Nihayet bir tane de gene Mehmet Gençosman çevirisi : «Cennet var, huri var, sonra kevser var; — Mey ırmağı, süt **var,** bal **var,** şeker var. —Doldur şu kadehi çabuk ver saki! — Peşin varken veresiyeye kim bakar?».

İlhami SOYSAL

BİR AÇIDAN

Hazırlayan Mehmet Seyda, edebiayt üzerine denemeler. Ataç Kitabevi yayınları, 71 sayfa 2 lira, isteme adresi: Ankara Cad. 45-İstanbul.

SİNEKLER

Jean-Paul Sartre'den çeviren Tahsin Yücel, oyun, Ataç Kitabevi. 100 sayfa 3 lira İsteme adresi: Ankara Cad. 13 - İstanbul

BEN SANA MECBURUM

Attila İlhanın şiirleri, ikinci baskı, Ataç Kitabeyi yayınları, 112 sayfa 3 lira. İsteme adresi : Ankara Cad. 45 - İstanbul

DÜNYADA HARP VARDI

Orhan Kemalin hikâyeleri. Ataç Kitabeyi yayınları, 80 sayfa 2 lira, isteme adresi: Ankara Cad. 45 - İstanbul

MAHALLE KAVGASI

Orhan Kemalden büyük hikâye. Pınar Yayınevi. 80 sayfa 3 lira. isteme adresi : P.K. 233 - İstanbul

S i N E M A

Türkiye

Bir yeni "ad" daha

Bugün türk sinemasının tek yönetim yeri olan Beyoğlunuu sağına ve soluna düşen iki arka sokakta yerleşmiş filmcilerin hemen hemen hepsi, takkelerini başlarından alıp önlerine koymuşlar ve kara kara düşünmeye başlamışlardır. 1962 - 63 sinema mevsiminde türk sineması, yeni bir duraklama dönemine daha girmiş bulunuyordu. Yeni mevsim . içinde bulunduğumuz 1963 - 64 mevsimi ise, bu duraklamanın en uç noktasına vardığı bir yıl olmuştur. Yapımcıların büyük umutlar bağladığı nice «dağlarsa beklenmedik karlar yağmış, sinemamız işe, beklenen tıkanmayla kargı kargıya gelmiştir. Bu mevsime kadar denenmiş, denenmemiş bütün film politikaları iflas etmiştir. Komedi filmleri mi? Seyirci reddetmektedir. Avantürler mi? Seyirci semtine bile uğramamaktadır. Melodramlar mı? «Artık kimse için gözyaşı dökmek istemiyoruz !»

Türk sinemasını yönetenler ve ellerinde tutanlar, şimdi büyük bir şaşkınlık içindedirler. Belli bir yere kasar işletmecilerin akıl hocalığından medet umanlar da, sonunda hesaplanıl yanlış çıktığını ve Bağdata varmadan kendi, iç pazarımızdan geri döndüğünü acıyla görmüşlerdir. Fazla film çevirmenin getirdiği «yüz göz olma» dan doğan «starlara bıkkınlık, bu yıl daha da artmıştır. Yalnız adları ve kişilikleriyle filmlere seyirci çeken ve sürükleyen «startlar da duraklamanın faal kişileri arasında yerlerini almışlardır. Üç, en fazla dört senaryo yazarının eline bakan 150 film de, ister istemez kuruluş, yapı ve dialog ölçülerince birbirinin benzeri olmaktan kurtulamamışlardır. Üstelik, sinemamız belli bir geçmişe, bir köke sahip olmadığından da, zaten havada olan ayakları büsbütün yerden kesilmiştir. Mevcut rejisörlerin büyük çoğunluğu yıpranmış, eskimiş ve kendi kendini yenilemekten uzak, gereksiz tekrarlamalara düşmüştür. Yeni oyuncular yeteneksizdirler. Çevrilen filmin sözü edilerek bedavasına reklâmı olur kaygısıyla magazinlerin açtıkları «artist yarışmalarından gelenler de, sinemamıza pek birşey katamamışlardır. Sonuçta türk sineması, bugün iki eli böğründe bir durumdadır. Yapımcı, seyircinin ne istediğini bilmemekte, seyirci de kendi isterleri dışında saydığı bütün filmleri reddetmektedir. Tıkanma gittikçe büyümekte, arkasında temizlenmesi imkansız bir yığınak yapmaktadır. Fakat herşeye rağmen yeniler zorlamalarına devam etmekte ve sinemaya girmektedirler. Feyzi Tuna da bu yenilerin sonuncusudur.

Semra Sar ile Özkan Yılmaz, "Aşka Susayanlar"da
Sinema, *yenilerin elinde sinemadır*

"Aşka Susayanlar"

"Aşka Susayanlar", oyuncu - yapmacı Kemal Dirimin ilk prodüksiyonudur ve senaryosu rejisörü Feyzi Tuna ile sinema yazarı Erdoğan Tokatlı tarafından ortaklaşa yazılmıştır. Fotoğraf direktörleri Orhan Kapkı ile Ali Uğurdur.

Film, yalın bir hikâyeyi anlatmaktadır. Tuna ile Tokatlının yenici ortak yanları da buradan gelmektedir. Benzeri türk filmleri gibi karmakarışık, birbiri içine girmiş - bir senaryodan en. azından üç ayrı film senaryosu rahatlıkla çıkabilir - çeşitli hikâyeler yumağı yerine, arı, dura ve düz bir hat üzerinde gelişen bir hikâyeyi seçmişlerdir, İlgi çekici yan . rejisörü Feyzi Tunayı başarıya götüren de odur- buradan, yani bu yalın hikâyeyi işlemeyi göze almasından doğmaktadır. Tokatlı ile Tunanın hikâyesinde bazı batı menşeli filmlerin hikayeleriyle çağrışımlar bulanlar elbette çıkacaktır ama, önemli olan onu yuğurabilmek, bize, bizim gerçeklerimize uyarlayabilmektir. Zurlini ile Minelli'nin ikili hikâyeleri, pekâlâ bize uygun düşmüş bir hikâye biçiminde yorumlanmış ve Tuna anlatımını ona göre düzenlemiştir.

Yeni ve işin başlangıcındaki bir rejisör için, elbette piyasanın isterlerine yaraşır yumaklı,. karmakarışık ve arapsaçına dönmüş hikâyeleri işlemesi yerine, yalın bir hikâyeye el atması daha beklenir bir iştir. Fakat yeni olanın kendisinden önce gelmişlerin izinde yürümesi demek, yeni ve yenici olan bütün vasıflarını daha baştan kaybediyor demektir.

«Aşka Susayanların oyuncu kadrosu da yenilerden - Ekrem Bora, Semra Sar ve Özkan Yılmaz - kuruludur. Hikâye üç kişi arasında geçmektedir. Askerden dönen ve bağlarından kopmaya hazır Bora, Anadoludan büyük şehire iş aramaya gelmiş Yılmaz'la bir otel odasında rastlaşır. Birlikte büyük şehiri dolaşmaya çıkarlar. Tuna, gözüpek iki kameracısı ile kahramanlarını yanına katarak onlarla birlikte' büyük şehiri - üstelik geceleyin - dolaşmaya çıkar. Sokağa çıkarılan ve belge filmciliği çalışmasını hatırlatan bir kamera, büyük şehrin büyük caddelerinde dolaşır. Böylece Tuna, hikâyesinin kahramanları arasına büyük şehri de katar. Belge filmciliği çalışması, tam bir başarı oranında değildir. Ama ne eski ve ne de orta kuşak rejisörlerinin kameralarını sokağa çıkarmaktan ısrarla 'kaçındıkları bir süre de Tunanın gösterdiği bu gözüpek davranış bile, filminin tutulmasını tek başına sağlayan sebeptir.

İki arkadaş, bir geceyarısı dönüşü, yolları üzerinde küçük bir kötü kadına rastlarlar ve kadını dostunun

elinden kurtarırlar, bir arabaya bindirip evine kadar getirirler.

Küçük İnsanlara eğilmek

R ekjüisçüürk iTnusannal,arkdiaşnile sreinçdmeinştiri.k Aisninai-doludan gelen ve iş peşinde dolaşan bu büyük şehir tutkunu ile, büyük şehrin çarkları arasında ezilmiş, kadınlığını kaybetmiş bir küçük kötü kadın! Araya giren üstkatın kişisi ise, ortalarda kalmakta, yerini' bir türlü kendi de tayin, edemediğinden, iki küçük insan arasında renksizleşmekte, silinmeye doğru hızla yol almaktadır. Bencildir, kendi katının üstünlüğünü bilmekte fakat sebepsiz yere, bu üstünlüğe karşı çıkmaktadır. Üstelik, bu savaşa karşı hazırlıklı olmadığı ve o gücü kendinde de bulamadığı için, yenilmeye mahkûmdur.

Tokatlı ile Tuna, kurdukları hikâyelerinde, klâsik sinema hikâyesi yerine çağdaş, hikâye anlayışı üzerinde yürümektedirler. Sonda iki arkadaş, sevdikleri kızın ölüsünü ortalık yerde bırakırlar ve karanlıklara doğru yanyana yürürler. Nereye giderler, ne olacaktır, son bu mudur? Başlarına yeni serüvenler gelecek midir, sonra bu iki adam ne olurlar? İşin bu yanı, ne rejisörü ve ne de senaryocuları ilgilendirmektedir. Büyük şehir yaşamasından verilen bir küçük kesitte yapılması en gerekeni ve en doğrusunu yapmışlardır.» Son»u dilediği bir «son»la bağdaştırmak seyirciye düşmektedir. Hak, onundur. Oysa klâsik yalda mutlaka ve mutlaka seyirciye birşey verilir. Ölen kızın ölüsü başında iki seven erkek gözyaşı dökerler, -tabii bu arada - seyirciyi kendilerine güldürürler, yahut da hınçla yerlerinden fırlarlar, gerçekte hiç de katil olmayan katilin ardına düşerler, onu bir yerde kıstırırlar, enine boyuna sopa çekerler. Ama hikâyenin başlangıcından bu yana gelişi, bu gülünçlüklere meydan verecek bir nitelik göstermemektedir. O yüzden, Tunanın, seyirciye zorlamadan verdiği son, en iyi "son"dur. Geliş, ne gözyaşını, ne kavgayı ve ne de siren düdükleri çala çala gelen bir cankurtaran arabasını gerektirmektedir. Aksi bir davranış, filme ne bir şey katacak, ne de kazandıracaktır.

İki arkadaş, farkında olmadan - ya da bilinçli olarak-bir küçük kötü kadına tutulurlar. Bir seferinde, ayrı katın insanı olan erkek, sevdiği sokak kızını alır, kendi çevresine götürür. Kadın, büyük bîr şaşkınlık içindedir. Yeni çevresi onu hemen iter, kabule yanaşmaz, aralarında yaşama hakkı tanımaz. En belirgin kişilikte, bunun temsilcisi olarak ağabey Kenan Pars ile, nişanlıdaki Nur İnsel belirirler. Küçük sokak kadını kurtuluşu, bu çevreden kaçmakta bulur. Gerçi bu kaçışta bir çeşit fedakârlık kokusu da sezilmez değildir ama, bir yerden sonra gerçek sebebin çatışma olduğu ortaya çıkar.

İşçi, izini kaybettiren sokak kadınına bir yerlerde rastlar. Ayni katın insanları oldukları, için birbirlerini daha iyi anlamaktadırlar. İşçi, araya girerek - burası da sinema gerçeğidir: bir yeni yüce erdem örneği - iki sevgiliyi yeniden birleştirmeye kalkar. Bunu yapar da. Bu, «sevgilim sen mutlu ol, ben bağrıma taş basarım»dır ya, bereket, son değişik yapısıyla hem senaryocularını ve hem rejisörünü kurtarır.

Sokak kadınının belâlısı, sürekli olarak onun peşinde dolanır. Bu, Tunanın üçüncü küçük insanıdır ve zavallılık içindedir. Katil oluşu da bu zavallılığından doğmaktadır. Kızı sevmektedir, bir yerden sonra aşkını kurtarma amacını güder. Bize özgü davranışla, sonunda, sevdiği kızı çekip vurur.

... ve Feyzi Tuna

Feyzi Tuna, sinemada "Aşka Susayanlarda ilk denemesini yapmaktadır. Bu ilk deneme, gerçekte kendisini beklenmedik-ya da beklenen-bir başarıya götürmektedir. Sinema dili, ne eski ve ne de orta kuşak rejisörlerde rastlanan yeni ve çağdaş bir sinema örneğine eşittir. Kamerasına mutlak bir üstlük kurmuştur. Hikâyesini, yenici yönüne çelişik düşmeyen bir oranda yorumlamış, ona ayak uyan bir sinema diliyle anlatmıştır.

Feyzi Tunayı başka Feyzi Tunalar izleyecek midir? Buna karar verme yetkisi yapımcılarındır ve yapımcılar da bir yerden sonra - ki bu uzun sürmeyecektir - denenmiş eski ve orta kuşak yerine yenilere, yeni Feyzi Tunalara ister istemez film yapma imkânını vereceklerdir. Bunun başkaca bir çaresi yoktur. Denenmiş ve sonucu alınmış kişilerle - senaryocularıyla, rejisörleriyle, oyuncularıyla ve hatta, fotoğraf direktörleriyle - bugün türk sineması, bir çıkmazın içine - ta içine ama - girmiştir ve çıkması için bütün çırpınmaları boşuna olmakta, akıntıya kürek gidilmektedir.

Yeniler kurtarıcı olacaklar mıdır? Bunun üzerine şimdiden kesin bir şey söylenemez. Ama ortada olan şudur: madem ki eskiler veya bugün de ortalıkta olanlardan umut kesilmiştir, o zaman yenileri denemekte - denenmişleri yeni baştan denemektense - fayda vardır ve ummadık taşların çok başlar yardığı da biç bir zaman unutulmamalıdır.

S.Piyasası

Hisse senetleri meselesi

Memlekette sermaye piyasasının kurulması için bin türlü tedbir düşünülmektedir -tabii sadece düşünülmektedir, başka bir şey yapıldığı yoktur-. Buna rağmen sermaye piyasasının teşekkülünü önleyecek o kadar çok hüküm vardır ki, . insanın aklına, "acaba bunlar bilhassa mı konulmuştur?" gibi acaip fikirler gelmektedir.

Misal mi istiyorsunuz? Açın Vergi Usul Kanununun 279. maddisini: " Madde 279 — Türk Borsalarında kayıtlı olan türk ve yabancı esham ve tahvilât alış bedeli de değerlendirilir. Borsa rayicinin takarrüründe muvazene olduğu anlaşılır ise, bu rayiç yerine alış bedeli esas olur."

Bu madde okunduğunda hiç bir münasebetsizlik görülmüyor değil mi? Bir de tatbikatta meydana getirdiği neticeleri bilseniz hayretler içinde kalırsınız.

Bir bankanın elinde meselâ, 50 milyon liralık hisse senedi olduğunu ve bunun 10 milyon liralığını yüzde 10 prim ile piyasaya sattığını farzedelim. Bu maddeye göre geri kalan 40 milyon liralık hisse senedinin kıymeti yüzde 10 fazlası ile hesaplanmak suretiyle bulunmakta ve vergilendirilmesi de 44 milyon lira üzerinden olmaktadır.

İşi başka türlü de düşünmen kabildir. Kıymeti 100 lira olan hisse senetlerinden bir tanesi Borsada 120 liraya muamele görecek olursa, elinde bu hisse senedinden bulunanlar Borsa rayici ile kıymetlendirirmiş gibi muameleye tâbi tutulacaklar, vergisini de ona göre ödeyeceklerdir.

Bunun tatbikatta meydana getirdiği aksaklık nedir? Onun da incelenmesinde fayda vardır

Türkiye Sınai Kalkınma Bankasının elinde 32 şirkete ait 30 milyon liralık hisse senedi bulunmaktadır Banka bu hisse senetlerini ' piyasaya satmak maksadiyle çıkarmak istemektedir. Haddizatında bu, sadece bir istek değil, daha ziyade bir vazife, hattâ zarurettir. Zira bu senetler çeşitli şirketlere ait olup, banka bunları satacak ve hem bu şirketlerin anonimlik vasfını arttıracak, hem de elde edeceği para ile başka şirketlere yardım etmek imkânım kazanmak, bu suretle normal fonksiyonunu yerine getirmiş olacaktır.

Ancak bu hisse senetlerinden hemen hepsi prim yapmaktadır. Bu sebeple meselâ banka, bu 80 milyondan 20 milyon liralığını yüzde 15 brimli olarak satışa çıkaracak olsa, geri kalan 60 milyon liralığı 69 milyon Oradan vergilenecektir. Böylece, haddizatında bankanın eline hiç bir şey geçmemiş olmasına rağmen, hisse senetlerinin kıymeti artmış gibi görünmektedir. Bu yüzden de 80 milyon liralık hisse senedinin satışa çıkarılması kabil olamamaktadır.

Böylece Borsa rayicinin artması halinde portföyünde hisse senedi bulunan teşebbüslerin elde edilmemiş bir kazanç üzerinden vergi ödeme mecburiyetinde bulunmaları, sermaye piyasasının teşekkülüne ve bilhassa hisse senetlerinin anonim ve yaygın bir hal almasına geniş şekilde mani olmaktadır.

Engelleyen sebepler

Hadise, normal bir sermaye piyasası mevcut olduğu ahvalde makul karşılanabilecek bir sistemdir ve Batı memleketlerinde vergilendirme umumiyetle bu sistem üzerinden yapılmaktadır. Ama o memleketlerde hissenedinin kıymeti arttığı zaman vertır. Yâni herkes, elindeki hisse senedini istediği anda paraya kalbetmek imkanını haizdir. Bu suretle bir hisse senedinin kıymeti arttığı zaman vergilendirmenin artan kıymet üzerinden yapılmasında itiraz edilecek bir husus yoktur. Zira menkul sermaye sahibi, kıymetlendiği maliyece farz olunan hisse senedini o kıymet üzerinden hemen paraya kalbetmek imkânını haizdir.

Halbuki memleketimizde hisse senetlerinin likidasyonunu sağlayacak hükümler getirilmediği için Vergi Usul Kanununda derpiş edilen bu vergilendirme, birçok aksaklıklara yol açmakta ve sermaye piyasasının teşekkülünü geniş şekilde baltalamaktadır.

Sermaye piyasasının teşekkülünü imkansızlaştıran hususlardan bir tanesi de, Menkul Kıymetler Ve Kambiyo Borsaları Kanunudur. Borsa Kanunu 1929 da çıkarılmış ve 1946 dan bu yana değiştirilmesi için üzerinde daima çalışmalar yapılmıştır. 18 yıldır tam altı kanun tasarısı hazırlanmış, fakat ekserisi de kadük olmuştur. Şimdi son tasarı, B.M.M. ye sevkedilmiş durumdadır, fakat ne zaman kanunlaşacağını şimdiden kestirmeğe imkân yoktur tabii...

Bugün âtıl durumda olan paraların hesabını kimsenin bilmem kabil değildir. Bu paraların yatıranlara tevcihini ancak hakiki Anonim Şirketler sağlayabilecektir. Bugün, bir tarafta kapalı aile şirketleri, kendi yağlan ile kavrulmaktalar öte yandan küçük tasarruf sahibi, elindeki para-

yi ne yapacağını kestirememekte, banka ikramiyelerinden medet ummaktadır.

Bu paraların anonim şirketlere akması, sermaye piyasasının teşekkülünü sağlayacak, bu da Menkul Kıymetler ve Borsalar Kanunu ile Kabil olabilecektir. Yeni tasarı millî tasarrufu faal bir hale getirerek, yurdun kalkınmasında önemli bir rol oynayabilecek sermaye piyasasının teessüsüne imkân vermek, gayesini taşımaktadır. Tasan, ferdî tasarrufları kalkınmaya kanalize etmek, tasarruf sahibinin hukukunu korumak, borsalara müstakil bir hüviyet vererek, yatırım sahiplerinin, itimadını sağlamak gayesi taşımaktadır.

Kanun tasarıları

Yeni tasarıya göre, sermayesi bir milyondan yukarı olan şirketlerin ihraç edecekleri menkul kıymetlerin, borsaya kaydolması gerekmektedir Bu hükmün ehemmiyeti şuradadır ki, hâlen memleketimizde mevcut binden fazla ve sermayesi 100 binden yukarı şirketten sadece 101'i Borsaya kayıtlıdır.

Halbuki sermaye şirketlerine ait menkul kıymetlenir Borsaya köte edilmesi tasarruf erbabı ve memleket ekonomisi bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu durum şirketlerin, de menfaatine olacaktır. Zira şirketlerin tahvillerine talep artacaktır: Tasarı kabul edilecek olursa, halkın hakiki fiyatları bilmesi yüzünden borla muamelelerine ilgi birdenbire, görülmemiş şekilde artacaktır..

Bu durumda. Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanununun çıkmamasını istememeye imkân var mıdır.?.. Buna rağmen bu kanun 13 yıldan beri bir türlü yayınlanmamaktadır.

Sermaye piyasasının teşekkülünü sağlayacak kanun tasarılarından birisi de Serbest Malî Müşavirlik Kanun Tasarıdan 1949 yılından bu yana, birkaç kere Büyük Millet Meclisinde boygösteren tasarı, kanan haline gelmek saadetine bir türlü erememiştir.

Son olarak 1962-63'te bu sonu tekrar ele alınmış ve Serbest Malî Müşavirlik müstakil bir kanun halinde etüd edilmiştir.

Serbest Malî Müşavirlik Kanun Tasarısı Meclis gündeminde sırasını beklemektedir.

Ayrıca gün geçtikçe muazzam şekilde gelişmekte olan işletmeciliğe, istatistik, bütçe, plân v.s. gibi esasları getirmek suretiyle. işletmelerin rasyonel şekilde çalışmasını bu kanun sağlayacaktır. Bu şekilde gelişen sermaye şirketleri, sermayeyi çekmeğe yarayacaklardır.

KIRA KANUNU

Fasih İNAL

Bazı konular var ki aradan bir müddet seçince insan alışıveriyor galiba... Ondan sonra da hadise unutulmasa bile, üzeri külleniyor, o meseleden kimse bahsetmez oluyor.

Bu konulardan bir tanesi de Kira Kanununun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 2 ve 3. maddeleridir.

Her geçen gün, kiracı ile ev sahibi münasebetlerini biraz daha girift bir hale getiriyor ve işin ilerde düzeltilmesi ihtimalleri gün geçtikçe azalıyor. Bu durumun ilgililer tarafından bilinmemesine imkân olmadığına göre, şu mahut kanunun neden bir türlü çıkarılamadıgının izahı bulunamamaktadır.

Tabii, ortaya çeşitli rivayetler atılıyor. Sözde. Maliye Bakanlığı vergi tahsilatı bakımından kira mevzuatının serbest bırakılmasını istermiş... Sözde, ihtilâfların şiddet derecesi ve miktarının ölçülebilmesi için kanunun B.M.M. de görüşülmesi geçiktirilmekteymiş... Bütün bunlar, söylentiden ileri giden hususlar olmadıgı için, üzerinde durulması lüzumsuzdur.

Bununla beraber, üzerinde asıl önemle durulması gereken bir husus vardır ki o da. 6570 sayılı kanunun 2 ve 3. maddelerinin iptali dolayısıyla mahkemelere intikal,eden kiraya müteallik ihtilâflar hakkında adli mercilerin takındığı tavırdır.

Bilhasa İstanbuldaki hakimlerin aralarında anlaşarak kira ile ilgili dâvaların yeni kanun çıkana kadar talik edilmesini ve hiçbir karara varılmamasını prensip olarak kabul ettikleri ısrarla söyleniyor.

Bir hakimin sosyal münasebetleri de nazarı itibara alarak karar vermesi gyet tabii bir husustur.Ama, mevcut kanunlara rağmen, adli mekanimanın çıkacak kanunları beklemesi hukuk literatüründe şimdiye kadar görülmüş bir şey olmasa gerektir.

Ev sahibi veya kiracı, ihtilâfını halletmek için mahkemeye başvurmakta ve alınacak karara göre işini halletmeyi ummaktadır. Fakat çıkması muhtemel kanuna intizaren dâvası bir türlü yürümemektedir. Zira adil mekanizma, tatbikiyle mükellef olduğu yürürlükteki kanunları bir tarafa bırakıp yasama organının ilerde çıkaracağı kanunları gözetlemektedir.

Halbuki, yasama organının ileride bu hususta bir kanun çıkaracağını evvelden bilmeye de imkân yoktur. Tasama organı belki bugün, belki de beş yıl sonra, herhangi bir mevzuda bir kanun çıkarabilir. Bu durumda, mahkemelerin bu Kanunu beklemeleri olacak şey midir?

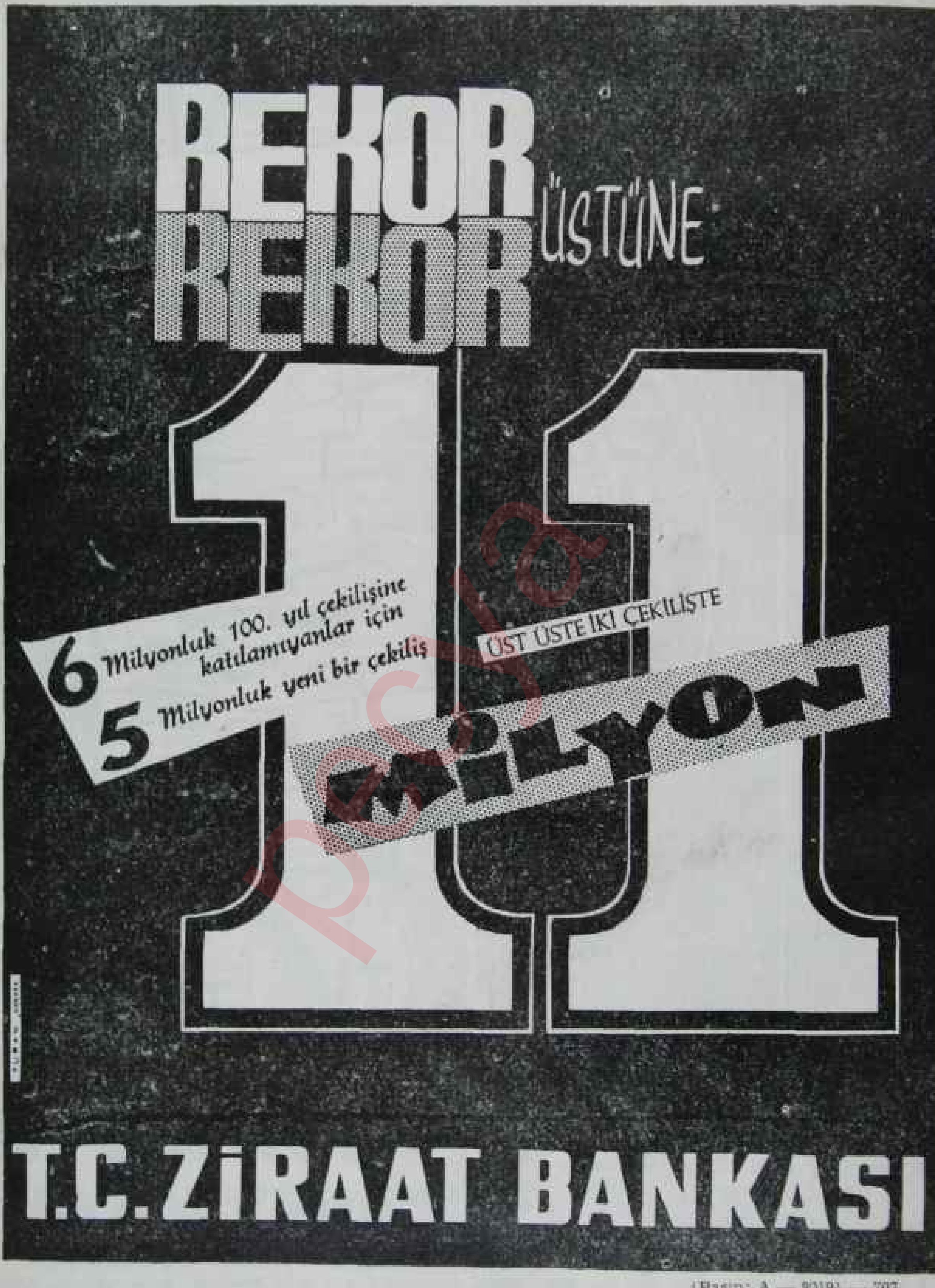
Biz. onun için, bu söylentilerde hakikat payı olduğuna inanmamaktayız. Buna rağmen, meselenin ele alınması ve esasen hukukla bağdaşmasına imkân olmayan bu gibi söylentilerin hiç bir esasa dayanmadığının kesin bir şekilde belirtilmesi lâzımdır.

Bir diğer problem ise. Danıştaydaki dâvaların durumudur. 26 Eylülden önce, kira takdir Komisyonları tarafından takdir edilmiş olan gayrimenkul sahiplerinin Danıştaya intikal ettirdikleri dosyalar hakkında Danıştayca hiç bir karar verilmemektedir. Halbuki 6570 sayılı kanunun kira takdirleri ile ilgili 2 ve 3. maddeleri iptal edildiğine göre. Danıştayın bir an önce iade etmesinden daha tabii bir şey olamıyacağı aşikârdır.

Bu arada en tabii şey ise, Kira Kanununun bir an önce çıkartılması ve bu keşmekeşin sona erdirilmesidir.

Hâlâ ne bekleniyor allahaşkına?

SÜMERBANK
KE. Z.
ANKARA
SÜMERBANK
TL
TL.
UĞUR KAPISI
SERVET KAPISI
KEŞİDELERDE EN YÜKSEK İSABET

(Basın: A — 8019) — 707